

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

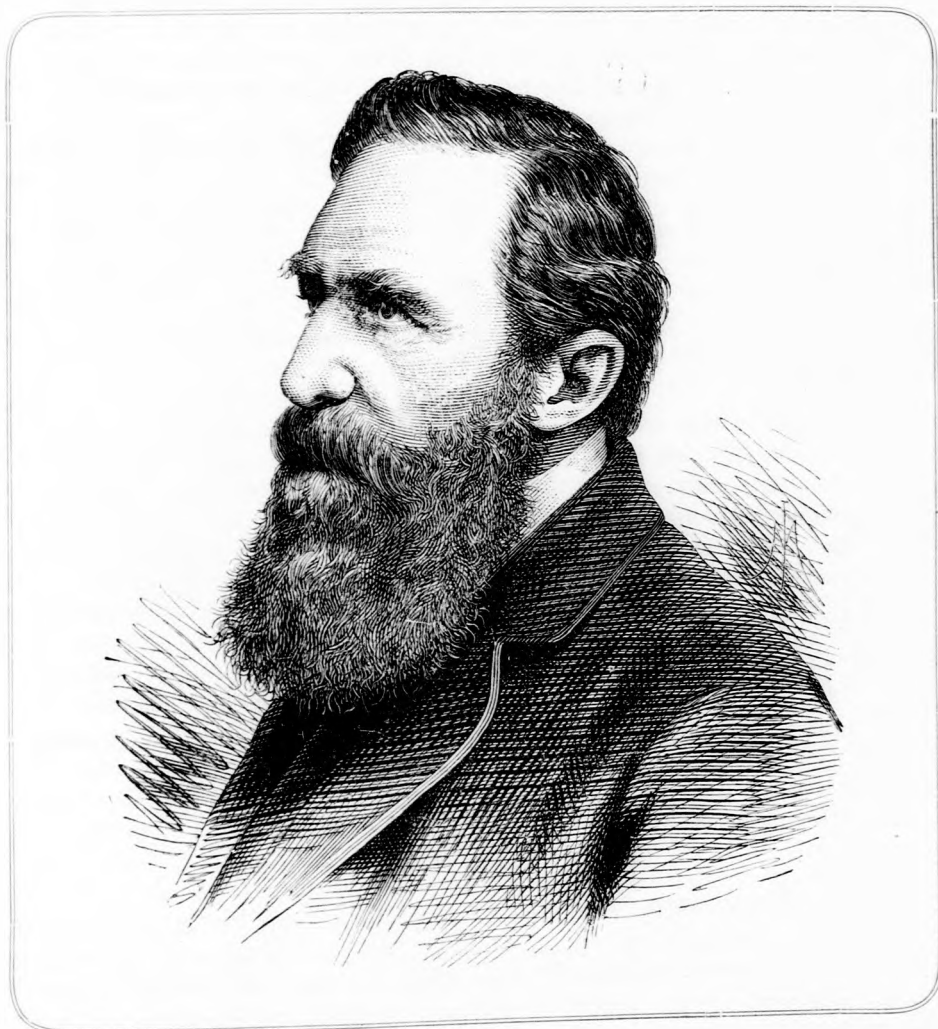
Zodpovedný redaktor a vydavateľ:

MIKULÁŠ ŠT. FERIEŇČÍK.

Roč. IX.

Turč. Sv. Martin, 31. decembra 1878.

Číslo 12.

Jozef Ignác Kraszewski.

Vila.

Sedím, dumám, — spievať? Nie! Komu k vôli?
Tí nečujú, ktorých snád srdce bolí,
Zronené trním žítia, či lásky žiaľom,
A filistrom, ktorým na čuoch duša
A svet na koži darmo hnúť sa pokúša,
Tým nehodno; — a marne ideálom.

Sedím, dumám, — do horkosti kalicha,
By spenil sa, túžba za Vilou dýcha. —
Kdes tak dlho, kde, zjave milovaný?
Ešte tys' mi — keď srdce puknúť žiaľom
Pod starosti nehodnej chcelo bralom —
Pričarila okamih slasti priany.

Páč! la! tu je. Ešte ni myseľ svoje
Složila sny k výrku na perí dvoje:
S honom víchru z kraja snov ku mne letí,
A s dôverou sadá mi na koleno,
Rúčku na krk: Riekol si moje meno?!
Tu som, čo chceš? — striebrom hlasu klebetí.

Družko moja! pohľad na moje putá;
Voľnosť moja o svet ťažko prikutá,
Z hora tlačia starosti ma balváne;
A sny moje, jichž číčkavé hlasy
Uspaly ma v túžbe i zretí krásy,
Vyrvaly mi Lutíc krdle havranné.

Pravda kde je? Kde ruže rastú blaha?
Veď ma, voď ma, pojmi ma sebou, drahá!
Zalet so mnou, kde krásy cnostnej luhy,
Až pod nami slz kalné zmiznú toky,
Hory tiažob i nárkov vír divoký,
A ja shliadnem skutočnosť mojej túhy. —

Vstala, z krku sladké mi puto vzala,
Vypála sa, pôvabou ma zakliala,
Ranil som ju. Ty mylíš sa, môj drahý!

Riekla smutno: Ak srdce milých dvoje
Tak sebecké ku sebe viažu spoje,
Tak zahyn' lásky našej snu neblahý! —

Ty *pravdu* chceš? Ja slubom večnoverným
Pravde slúžim navzdor snom klamu čiernym
Bez oddychu sbierajúc zlaté klasy.

Ty *blaho* chceš? Ja blaha zlaté hrady
Sama nemám; no k službe blaha radi
Budia, tešia a nesú moje hlasy.

Ty *krásu* chceš? Tam krásy pravej kvety,
Kde blaho si a pravda stvorila svety;
Ta — ta — hor sa, mladone blúdny snivý!
Zasnúb pravde sa v šlachetnosti činov,
Žeň za blahom sa nebeskou výšinou —
A zmizne bája tvojho sen mámvivý.

Znaj sa k pravde, netaj nikdy jej meno,
V bojoch pravdy sduž k ramenom rameno;
Lož odkrývaj a pravdy vzbudzuj synov;
Pracuj verne za blaho bratov rodných,
Bi sebeckta, krivdy krikľúnov škodných
Vencom milých Bohu, pokorných činov! —

Dovetila — a zrak môj *krásu* shliadnul,
Zahorela tvár, duch môj smladnul:
Chcem, riekol som, chcem verne s Tebou slúžiť!
Len mi dopraj, keď oko snád zhasína,
Bleskov Tvojích, a keď sila sa míňa,
Krasou, objemom Tvojím sa zmužiť! —

Sdobrila sa, a pohľad jej ohnivý
Očaril ma, nastváral vo mne divý,
K novým svetom nové mi pridal sily;
Pred istotou rozlietly sny sa moje;
Z vymyslení staly sa pravdy boje,
Z túžby služba v úteche mojej Vily.

Janko Alexander.

V zákutí sveta.

Poveš.

(Dokončenie.)

Poručenstvo.

Od posledne vypravovaných udalostí minulo pol roka. Za ten čas mnoho vecí udalo sa v našom meste. Ale tie vyprávať do podrobna nemienim.

Napospol rozprávalo sa, že veselá bola svadba Kurzova s Anastasiou, ja trebars prítomný, nemôhol bych to tvrdiť. Aspoň duša moja nezakúsila tej veselosti. I ja som bol družbom, ale družicou nebola tá, ktorú žia-

dalo si moje ešte vždy nepokojné, búrlivé srdce. —

I spoločná svadba Krupcova a Záleského bola vraj veľmi veselá a zábavná, akaj dávno v Jedlove páru nebolo. Trnka sám vyhadzoval oblokom divákom hojne koláče hovoriac: „aby ste pamätali na svadbu u Trnkov!“ ale ani tam nenašla duša moja upokojenia, utíšenia, tým menej radosti a veselosti. I tu bol som družbom Jankovým na výslovnú žiadosť jeho mladuchy; ale ani tu pred oltárom nestála po boku mojom tá, ktorú jedine volilo srdce.

A ešte i tretiu svadbu sme mali. Milko nechcejúc ostať posledným, nerozmýšľal dlho, ale tiež prikrčil k veci.

„Opytal som sa Ernestiny,“ hovoril mi, „či pôjde za mňa, či chce byť mojou ženou, keď sa reku takto všetci ženía, aby sme reku my samotní neostali. Ona mi neodporovala, a tak chytiac ju za ruku šiel som k rodičom. „Či mi dáte Ernestinu za ženu?“ zadivení boli nad týmto neslýchaným spôsobom pýtačky, ale konečne privolili. A už je všetko na čistom, na nedeľu prvé oblásky, a o tri týždne sobáš. Jučejsa! urob i ty doktor tak!“

Trpký úsmech bola moja jediná odpoveď.

„A hej! abych nezapomenúl, vieš, že sme si dali slovo, že neženatí nášho kamarátstva majú byť družbami ženiach sa. No, už si žiaľ Bohu len ti samotný, uspokojíš sa musím s jedným družbom. Ale nielen preto: moja Ernestina mi rozhodne riekla, že s jiným do kostola nepôjde ako s tebou. Do kostola hovorím, aby si ma dobre rozumel, lebo ku oltáru pôjdem ja s ňou. — Ufám, že nám neodopreš túto skromnú žiadosť!“

„Vieš brat môj, že vám šťastným všetko rád k vôli vykonám!“

„No veď i tak, zdráhanie by ti i tak nebolo pomohlo. Akby si nebol podbal na moje slová a prosby, bol by som ti na krk dovedol Ernestínu, a tej ťažšie by ti bolo odporovať. A akby i to nebolo osožilo, bol by si dostal s matkami robotu, a konečne i tetku Madlenku. A to ti hovorím, ak nám pán Boh dopraje potomstvo, neminie ťa kmotorstvo. Ponevác ale sluší a svedčí sa, aby kmotor ženatý bol, tedy poponáhľaj sa i ty, aby si sa neopozdil!“

Šťastného človeka poznať z rečí. Mne veru nšlo do smiechu, a predsa musel som sa chutne zasmiať výrečnosti Milkovej.

„Hej! a ešte niečo!“ začal znovu, „skoro bych bol pozabudol, a čo s družicou? žiadaš Eleonoru? dobre! ak nie, tedy nie! to tebe ponechávame, aby sme ťa v dobrej vôli udržali.“

„Mne je všetko jedne, trebars tetku Madlenku!“ odvetil som.

„Dobre! tetku Madlenku, ak privolí; jestli nie, tedy nech sa stará Ernestína. Ale by to bol smiech, keby sa tetka Madlenka dala nahovoriť. Hahaha!“

„Ach priateľ Milko!“ prerečiem, „či ti závidím tvoju dobrú vôľu. Poznať že si šťastným. Spokojnosť duše je najväčším šťastím človeka. A mne tá chybuje!“

„Len nepreháňaj,“ odvetí on, „znáš, že každý je sám svojho šťastia tvorcom!“ nuž dľa toho sa spravuj. Ja ti inšej rady neznám. Čoby bolo zo mňa, keby som i ja tak hlavu ovesúvať mal? Pravda, tebe lepšie pristane vážnosť, ja by som sa ani nepoznal v povahe vážnosti.“

Mne so šťastnými ľuďmi už neprichodilo ani hovoriť. Nehal som tedy i Milka, aby zastával náhlady svoje.

Ale mňa nepresvedčil, ani neobrátil.

Nesplnilo sa ani predpokladanie tetky Madlenky.

Podľa jej rady šiel som k Eleonore, ale chladnosť, s ktorou ma prijala odobrala mi chuť ku ďalším návštevám.

Samota už teraz bola mojou sudbou. Priatelia poženili sa. Jediný, ktorý ešte mimo mňa z nášho priateľského spolku ostal, vyhýbal mi.

A konečne navyknúl som samote. Veď ona bola nemým, ale práve za to spoľahlivým dôverníkom mojím. Ona znala boje, ťažké boje srdca môjho. A ona poskytovala mi útechu.

Z času na čas navštevoval som tetku Madlenku, ale ani tá neznala lieku pre ťažko ranené srdce. Divila sa prudkosti citov mojich, a ponevác neverila v stalosť mužskú, súc sama ťažko zklamaná, nepochopovala mňa.

Poručík Oskar Rubalovský, po sestrinej svadbe o nedlho odcestoval späť ku pluku.

A teraz i Eleonorina sudba bola samota. Lebo i jej družky opustily ju, i pre ňu nastúpily časy opustenosti.

Stalo sa častejšie, že sme sa náhodne sišli. Ale čosi prekážalo nášmu sblíženiu. Tak sa mi zdalo, že ona cíti, ako nešetrne chovala sa proti mne, a bázeň a ostýchavosť ochromovala ju. Ja tiež po trpkých skúsenostiach v držaní svojom, trebars i v srdci zožierajúci ma požiar blkotal, v držaní svojom bol som chladným, a neurobil ani jedného kroku vzájomného styku. Čas lieči vraj rany, hovorí prislovie, pri nás čas zväčšoval rozlučujúcu nás prepaš. A čím dial tým tvrdšie bolo sblíženie.

Tetka Madlenka pozorným okom sprádzala nás oboch, a keď i nehovorila ničoho, predsa zo všetkého vídať bolo, že vo velikej miere zaoberá sa s nami.

„Lúto mi je vás oboch!“ hovorila raz ku mne, „lebo vidím ako obydva trpíte. A nemáte jedon pre druhého zľutovania. Aspoň nepovádzate sa ho ukázať. To je zle, to sa mi nezdá. Vy, pane doktor ste muž, vám patrí urobiť počiatok. Čo by bolo z Krupca a jeho známosti s Marinkou, keď motal sa ten poľský židák, keby nebol v pravý čas urobil rozhodný krok? Nebola by sa i tá známost rozpadla? — Vy ste premeškali príhodnú dobu, a teraz hľa trpíte oba.“

„Ale kedy prosím vás panna Madlenka?“

„Vtedy, keď vám Oskár namáhal sa od cudzif Eleonoru, vtedy mali ste sa osvedčiť, a boli by ste videli, či by veci tak ďaleko prišli boly, ako prišli.“

„Nemožnosti žiadate! ako som sa mohol osvedčiť vidiac, že ona tratí ku mne náklonnosť a sdeluje ju jinám?“ hovorím ja.

„Aj aj pán doktor!“ odvetí ona, „práve od vás ma prekvapujú tieto reči. Vy, ktorý nahliadate až do vniutorností človeka dľa povolania svojho, predsa by ste len mali znať, aká je ženská povaha. Keď ste videli blížif sa nebezpečnú zmyju, stupif ste jej mali na krk; ale nedaf jej pelešif. Vskutku držala som vás za ráznejšieho a odhodlanejšieho, ako ste. — Škoda, na teraz ja nemám len lútosť pre vás. Ale tešte sa tým: čo sa nedá razom, to sa podá časom!“

„Neverím, mne práve tak prichodí, že čas ešte nás väčšmej lúci. Nuž nech sa stane vôľa Božia!“

„Ameň! hovorím ja na tieto vaše slová,“ riekla Madlenka. „Ja som ešte i dnes toho presvedčenia, že Eleonora neprestala vás milovať, a že v jej srdci plápolá opäť ten jistý plameň, ktorý pred poznaním mladého Rubalovského!“

„To je nemožné, úplne nemožné!“ zvolal som. —

„Nemožné! a prečo nemožné? a ja vám hovorím pán doktor: lebo vás teraz miluje, alebo vás nikdy nemilovala!“

„To sú pre mňa nezrozumiteľné veci!“

„Povedzte tedy, a vy ste dozajista presvedčený o tom, že vás milovala.“

„Som, a mám k tomu dostatočné príčiny!“

„Dobre. Myslíte asnaď, že je ženská láska ako rosa, ktorú zničif prvá žiara slnka? Neverte. Opravdivá láska má hlboké korene. Môže na jistý čas okamžitým záchvatom byť zatiienenou, ale udusená nikdy. A ten záchvat práve, že je okamžitý, nemá trvácnosti. A to je prípad Eleonorin. Ja aspoň tak som presvedčená.“

„Škoda, že ja toto presvedčenie nemám. Veď keby už aspoň jedon jediný znáčok zpozoroval bol, ale nie a nie; vždy tá jistá odmeraná chladnosť, ba skoro bych riekol zamienená odstrkavosť.“

„Nuž a prosím vás, pán doktor, vy? či i vaše chovanie nie je také odmerané? a či vaše obapolné držanie sa nezodpovedá tomu obyčajnému: „aký pamodaj taký bodaj bol?“

Darmo je, tetka Madlenka pravdu mala. Veru ani ja neblížif som sa k Eleonore so žiadnou vrelosťou, a keď som nemusel, ani som nehovoril s ňou. Nejedonraz nútilo ma srdce urobiť krok napred, ale hrdosť mužská zoprela sa tomu, a žiaľ Bohu, táto silnejšia bola, nežli tamto. Žiaľ bohu? a prečo? svedomie moje čisté bolo, a ono hovorilo mi: nie tvoja vina! a čoby tetka Madlenka ako mudrovala, to nedovedie podvrátiť, že nie na mňa ale jedine na Eleonoru padá vina roztrhania sa predošlých útlych a nežných sväzkov. Tak to chcela mať, dobre nech si má! Takto rozumoval suchý rozum o samote; keď som

ale bol u tetky Madlenky, a ona svojim úprimným, presvedčujúcim a až do vnútornosti prerážajúcim hlasom začala mi do duše hovoriť, obyčajne nafaňoval som jiné struny. Srdce prichodilo k paustvu.

A neznám, či by konečne pomocou vlivu tetky Madlenky nebolo triumfovalo srdce nad hrdosťou, keby náhoda nebola prispela tejto ku pomoci.

Jaseň s jej chladnými vetrami, dažďami a lejami už dávno rozložila paustvo svoje. A jej prispelením zmáhaly a rozširovaly sa i povážlivé nemoce, tak že ja, ako jediný lekár, bol som od rána do večera zaneprázdnený návštevami nemocných, a preto nezbyvalo mi mnoho času k súkromným návštevám. Večer, príduc domov unovaný a ustatý nielen chodením sem i tam, ale i mnohomluvením, rád som bol, že som si odpočinúť mohol, a necítil som potrebu ísť niekam na návštevu.

A medzi mnohými pacientami, ktorí žiadali a hladali moju lekársku pomoc, jedna nemocná najviac zarámala pozornosť moju. Jej venoval som každý, jiným bez škodenia utrhnúť mohúci čas, a pestoval som ju s celou zanjatosťou duše, s napnutím všetkých vedou podporovaných schopností. A predsa už od dávnejška nebolo to pre mňa žiadnym tajemstvom viac, že tu nepomôže ani veda, ani lekárska spôsobnosť, ani to najsvedomitejšie a najobetovavejšie opatrovanie. Ale lúto mi bolo mladej, ešte len v rozvíňovaní nachodivšej sa panny, ktorá každým božím dňom, každou hodinou strmým krokom blížila sa k tomu domovu, z ktorého na tento svet viac návratu niet.

Už vtedy, keď som odvolaný bol od Trnkov v deň oddáviek Jankových a Štefanových s celou určitosťou mojich lekárskech známostí poznal som, že pre Emmu pomoci niet.

Bez všetkej vonkajšej príčiny, bez nejakého napnutia alebo naprúzenia síl, sedela pokojne, a neočakávane zakašľala, a na jej perách zjavily sa krvavé stopy. Matka ju upozornila na to, Emma vstane, aby pozrela do zrkadla, ale neurobila kroka, a z úst jej vyvalil sa celý prúd krve.

Ja príduc k nej našiel som ju už pokojnú na lúžku, bládu námne, len na jej líkach

červeňaly sa dva povážlivé body. Podala mi trasícu sa horúcu ruku.

„Pán doktor!“ šeptajúc hovorí, „už prichodí moja doba, o ktorej som nepochybovala, ačpráve ste sa námáhali ma potešiť. Nebola som malomyslná, ale nepochybovala som ani o sudbe svojej!“

Podľa možnosti hľadel som ju upokojiť, a jej mysel od ustavičného zaoberania sa so strašnou nemocou ku jiným predmetom obrátiť. Vyprával som jej o slavnosti u Trnkov, o shromaždených tam hostoch. A nezapomnel som i to pripomenúť, že pred mojím odchodom došly Anastasia s Kurzom a jej bratom Oskarom. A konečne rozprával som jej i o náhlom, úteku podobajúcom sa odchode barónovom. Všetko ju zarámalo.

Konečne sama ma žiadala, aby som ju už zanechal, aby som sa vrátil do veselej spoločnosti, ona že sa teraz už dobre cíti, a nechce, aby som pre ňu prišiel o zábavu.

„Čožeby riekla Eleonora, keby ste sa skoro nevrátili? Nielen vaša i jej zábava trpela by. A ja tolkú obeť žiadať nemôžem. Pokoj potrebujem.“

Keď som ešte dal úpravy, ohľadom užívania predpísaných liekov, a i samú Emmu prosil, aby sa vystrýhala každej rozčulnosti, a to ešte i myšlienkami, opustil som úbohú, slúbiac jej, že ráno neomylné navštívim ju opäť.

Úbohá Emma! s tak blaženým pohľadom lúčila sa odo mňa, akoby ani nebola už viac bytnosťou sveta tohoto, ale prináležala už do krajov večnosti.

Za teplej povetnosti letnej Emma zotavila sa na tolko, že nielen lúžko opustila, ale i kratšie prechádzky podujímať mohla. I z novu začínala účasť brať na výjavoch života.

Pomaly vracala sa predošlá pohyblivosť tela, z líc zmizly tie osúdne, nič dobrého neveštiace ruže, a navrátila sa jej prirodzená barva. Len jej oko ostalo bez premeny. Rodičia kochaly sa nádejami, a ona sama upevňovala jich v tomto domysle, len keď sme sami boli, neprestajne hovorila mi:

„Je to všetko len okamžité, oko nepovolných mamiace zlepšenie. A či mám rodičom hovoriť o skutočnom stave? mám zničiť jich všetky nádeje a pred časom vyvolať zármutok?“

To mi nemožno. Ja cítim, že sú klamné tie nádeje, veď to vo mne len ustavične vre, a páli ma, akoby mi do pľúc nasypal žeravého uhlia!“

„Ale panna Emma, zase ste na ceste malomyslnosti? nerozmýšľajte že toľko o svojej nemoci, a uvidíte, že lepšie bude!“

„Nerozmýšľam verte mi, dosť sa namáham a zopieram všetkým myšlienkam o mojej nemoci, ale ten bôľ, ten krutý, páľivý bôľ upomína ma neprestajne. — Veď ja len vám sďúverujem sa, lebo som presvedčená, že vy tak ste presvedčený o nemožnosti vyličenia môjho neuhu, ako ja sama.“

Aby som podľa možnosti prekázil všetky podobné prejavy, a potom postaral sa o zábavu pre nemocnú, ktorá by ju vytrhla z trápnych myšlienok, pochodil som všetky jej priateľky, prosiac ich, aby ju čo najčastejšie navštevovaly. A oni mi to i prisľúbili, že však ich mužovia nebudú mať nič proti tomu, keď dobrej priateľke venujú niekoľko okamžení.

Prosil som o to i tetku Madlenku, aby nielen sama osobne laskavá bola navštíviť úbohú Emmu, ale aby k tomu nahovorila i Eleonoru, jedinú ešte, ktorá bola z jej priateľiek dôverných svobodná.

„Urobím vďačne,“ riekla mi dojatá Madlenka, „čo len budem v stave; lebo Emmu som od malička vždy rada mala. Ale čo sa Eleonory týka, to myslím, žeby lepšie vám svedčalo požiadať ju o vykonanie priateľskej služby.“

„Mal som v úmysle to naozaj urobiť,“ odvetil som, „ale po dlhšom rozmyšľaní odstúpil som od toho, neznajúc, akoby moja návšteva prijatá bola.“

„Divno pán doktor!“ riekla ona, „vy nemocným zakazujete rozmyšľovanie o nemoci, a sami predsa rozmyšľujete, a to i tam, kde je to celkom zbytočné. Nuž ale neidem vás viac nahovárať, robte si ako chcete. Dobre som mienila s vami i s Eleonorou. Teraz ale idem hneď k Emme.“

Tak sa mýnaly časy, až zakvácila nás dáždivá, hmlistá, nepríjemná jaseň. A tá prekazila nielen každú ďalšiu prechádzku Emme, ale ju z novu uvrhla na lúžko. Opätované

zaliatie krvou zničilo všetky nádeje už i jej rodičom. Rýchlym krokom blížila sa osudná chvíľa.

Emma bola pripravená na ňu, očakávala ju s resignáciou, ba zdalo sa, že sa jej teší, aby zakončené boli jej bóle.

Navštíviac ju v jedno ráno, prosila ma venovať jej niekoľko okamžení.

„Zakazujete mi hovoriť,“ začala tichým hlasom, „nebudem už dlho. Ale predsa dnes i proti vášmu zákazu musím. Včera navštívila ma Eleonora, rozlúčili sme sa asnaď na veky. Vyzpovedala sa mi, veď umierajúca ničoho nevyzradí. Velké su jej bóle, a mnoho trpí. A vy jediným lekárom. — Pán doktor smierte sa s Eleonorou!“

Zamlkla. Mlčal som i ja. Tak prešla hodná chvíľa.

„Nechcem žiadneho sľubu,“ šepce ďalej, „nenapadá mi chcieť viazať vaše kroky. — Ale ešte jednu, poslednu prosbu, tú mi zplňte!“

„Jestli len možné bude!“

„Tam pod zrkadlom v tej skryni najdete hneď na vrchu sväzok, červenou pantlíkou sviazaných písem. Prosím podajte mi ho!“

Vstal som, a urobil ako žiadala.

„Toto je poručenie moje pre vás!“ hovorila podávajúc mi tie písmo, „vezmite to na rozpomienku. — Ale neotvárajte, nečítajte až potom, keď mňa viac nebude. Podajte mi ruku, že tak urobíte!“

Vzal som do svojej ruky jej schladlú rúčku.

„A teraz pán doktor! priateľ môj s Bohom! Otec nebeský nech vás požehnáva, s Bohom!“

To boly posledné slová, ktoré som počul z jej úst. Preniknutý nekonečným žiaľom stál som nad touto vädnuťou ružou; vyronily sa z oka vrelé slzy, akoby zkropením obživil ju chcely. Ale márna námaha.

Emma pokojne, a bez patrných bojov a boľastí pri úplnom povedomí a rozlúčac sa so svojimi milými odobrala sa z tohto života, pre ktorý pridobrá bola.

Jej smrť dojala ma hlboko. Tak sa mi zdalo, akoby duše naše blízko slúčené boly bývaly, a predsa v živote samom vzdialení sme boli. Tak mi prichodilo, akoby s ňou

i časť mojej bytnosti uletela bola, a predsa v samej skutočnosti nespojovaly nás žiadne užšie sväzky.

Potom, keď sme uložili na večný odpočinok jej telesné pozostatky, verný žiadosti nebožkej a pamätlivý sľubu svojho, vzal som jej poručenie z písacieho stolíka; rozviazal som červenú pantliku, a videl som, že sú to jej rukou písané zápisky. Nedbám, čo ma i sentimentálnym nazvete, ale nemohol som sa zdržať, abych ťahy jej ruky nepritísnuť na svoje pery.

A čo to bolo za poručenie?

Bol to jej od dvoch rokov pilne vedený denník, obsahujúci nie tak opis denných udalostí, nežli jej pocitov a výlevov. Dozvedel som sa z neho, čo mi dosiaľ ukrytým bolo, a čo mi viac príčin zavdávalo, aby žiaľ za včasne opustivšou nás pannou ešte hlbšie korene púšťal. Avšak na čo o tom mnoho mám vyprávať ja, vidte aspoň z ostatných strán jej denníka, o čom písala:

20. októbra.

Žijem ešte, ale som už tak dobre ako mrtvá. Neklamal ma výraz v tvári doktorovej, pre mňa pomoci niet. Nebojím sa smrti, som pripravená ku nej, veď čo že ma viaže ku životu? Rodičia drahí opláču ma. Ale ten, čo mi je najdrahší, najvzácnejší vo svete, ten sotvy vyleje slzu za mnou. So mnou zanikne i láska ku nemu, a on sa o tom ani nedozvie. Ach! často, keď skúmavým okom pozeral na mňa, zdalo sa, že asnaď vyskúmať chce srdcom mojim lomenúce búrlivé city. Ale nie, on hľadal len žriedlo mojej nemoce. Jiné mu ani nenapadlo. — Ťažko je to, nepoznane ľúčiť sa musieť. Ale usporuje aspoň jemu bôl. Ja s mojim pôjdem do večnosti. —

21. októbra.

Hasne pomaly svetlo moje. Či ešte dlho tu pobudem? neznám. Ale to znám dobre, že bych mu všetko, všetko sdeliť chcela, čo v mojom umierajúcej srdci žije, bojuje, slzí a teší sa. To všetko sdelila bych mu, a potom...? Nie, nemožno, nemožno.

22. októbra.

A ešte žijem. Ale slabne už tepna, až celkom zastane, a s tým koniec môjho bytia. Zrak nevidí viac toho, pohľad na ktorého

bol najľichejším balzámom na rany srdca môjho. Oh Bože! dopraj mi tej milosti ešte, aby posledný blesk oka môjho pokochal sa pohľadom na neho. — A v tom pohľade nech odomre! — Ba kto zatlačí oči moje, keď duša ulietne? či mi on nepreukáže túto poslednú službu priateľstva?

23. októbra.

Bola tu Eleonora. Bezpochyby naposledy. Hovorily sme mnoho, ale vylučne o ňom. Prosila som ju, aby sa smierila s ním, aby ho šťastným urobila. „Emma! veď si ty zalúbená do neho!“ vykrikla. Áno som; ale on o tom nezná ničoho. Osud, ktorý ma usmrcuje, jedno nemôže mi zakázať, ba práve stav môj dovoľuje mi, dodáva mi smelosť povedať: ľúbim ho! ľúbim ho prvou, horúcou ale i — poslednou láskou srdca môjho. Milujem ho každým záhybom môjho raneného, umierajúceho srdca; každou myšlienkou mojej biednej, už tomuto svetu ani neprináležajúcej duše. — To moje vyznanie lásky nie pred ním, ale pred tebou Eleonora. „A on?“ On nezná o tom ničoho, on ani netuší, ani nedozvie sa o tom, kým žijem a dýcham. Preto smelo a bez každej žiarlivosti môžeš mu darovať srdce a ruku, a verím tak stane sa. Mŕtva nebude nebezpečná vašej láske! Nech zpočiatku na vás Božie požehnanie. To moja modlitba posledná!“

S týmto končil sa denník. Nemožno mi opísať tie city, ktoré zaujaly ma. Aký som bol zaslepený, že som to už dávno nepozoroval. Ach nie! veď moje srdce horelo nevinnou, ale mohutnou láskou k jinej, a všetky myšlienky duše mojej púťaly ma k tejto.

Pod hlbokým dojmom, aký čítanie Eminho denníka vyzvalo v duši mojej, utiecť chcel som samote. Šiel som k tetke Madlenke, abych s ňou hovoriť mohol o nebožkej. Rozhovorili sme sa, a nejedno jej slovo ach tak blahodejne účinkovalo na mňa, na moju zkormútenú dušu.

Pozdejšie prišla ta panna Eleonora. Chcel som utiecť, abych nezradil ani slovom ani pohľadom vo vniutornostiach borbu vedúce city, ale svedomie velelo „ostaň!“ I ostal som, a to tým viac, že tetka Madlenka mrčila čelo, pozorujúc môj úmysel.

Prišiel čas odchodu. Eleonora vstala, ja ešte sedel.

„Odpusť Eleonorka, že ťa ja odprevadiť nemôžem!“ preriekla Madienka, „ale očakávam, že ťa pán doktor bezpečne doprevadí domov!“

Vstal som, lebo tieto slová boli viac rozkazom ako prosbou. Rumenc preletel tvárou Eleonory.

A tak odporúčali sme sa, a šli dosť mlčanlivo až ku bytu rodičov Lorkiných. Zastali sme, ona vytiahnuť rameno z môjho, chcela sa odporúčať.

„Smiem vás panna Eleonora ešte i ďalej doprevadiť?“

„Jestli sa líbi!“

Vnišli sme dnu. Rodičia nevrátili sa ešte z návštevy. Boli sme sami.

„Mnoho sa premenilo odtedy, čo som mal poslednýkrát šťastie sedieť tu pri boku vašom!“

Eleonora zklópila oči, a na okamženie rumenc zbarvil jej líca.

„A žiaľ Bohu nie nám k prospechu!“ pokračujem. „Ale panna Eleonora, či to má vždy tak byť, ako dosiaľ bolo; či niet možnosti nášho opätného sblíženia sa?“

Eleonora roní slzy. Je to dobrý či zlý znak?

„Eleonora, láska moja neumenšila sa ani na okamženie, srdce moje tou jistou vrelosťou vinie sa k tebe, ako predtým, a ty — mlčíš?“

„Mlčať je mojou povinnosťou!“ odvetila ona, „i moje srdce hlasne ozýva sa, i ono znovu zaplápolalo, ale — načo budiť rozpomienky, ktoré zanikly; načo budiť city pre ktoré budúcnosti niet!“

„Niet? och Eleonora! tak nepoznáš vreľú úprimnú lásku, tak neznáš, že táto v stave je vydobýť si budúcnosť.“

„Boh vidí doktor!“ rečie ona sa zápalom, „ako vysoko cením si vašu lásku, ale práve

preto nesmiem, nemôžem zneužiť vašu veľkodušnosť. Nado mnou závisnúť tien, ten sprekvádza ma ustavične, ten nedopúšťa, aby sme kedy mohli byť spolu šťastní. Nie, nie, ja nesmiem dopustiť, aby ste sa vy viazali ku mne, nesúcej vám na miesto šťastia len nešťastie! na miesto krásneho slnka samé mrákavy života!“

„Ach Eleonora! zdráhanie tvoje je mi dôkazom, že pre domnelý len v obrazotvornosti tvojej jestvujúci tieň, chceš seba i mňa nešťastným urobiť. Veď ty nedúveruješ sebe, nedúveruješ ani mne, žeby sme v stave boli premôcť a do zabudnutia doviesť trpkú a bolestnú rozpomienku. — To je duša moja malomyselnosť, to je veľiká slabosť, ba nedúvera v našu vzájomnú lásku. Zažen všetky stíny minulosti, a pokor sa riadeniu božiemu, ktoré nás rozlúčilo, ale neumrtvilo lásku našu, a touto nás zase spojuje. Vidiš, ja už dávno považoval by si bol za šťastie, kebych ťa bol mohol nazvať svojou, skôr nežli nastúpily i pre teba, znám to dobre, ale i pre mňa ťudné časy pokúšania. Ale zlato čistí sa v ohni, a cez oheň ťažkej skúšky prejsť musela i láska naša. A vďaka Hospodinu, vyšla zo skúšky očistená, ligotajúca sa, ako žiar slnka. Boh zachoval nám lásku našu. Tvoje a moje srdce prináležia si vzájomne, hriech by bol chcel jich ľahkomyselne rozorvať; tvoja budúcnosť je sviazaná s mojou. Či asnaď poblúdenie jedného okamženia, za ktoré ani ja ale ani ty nie sme zodpovední, či ono má na veky prerušiť šťastie dvoch verne milujúcich sa duší? má rozpomienka na to zblúdenie, ktorú naša láska snadno dovedie zapúdiť, byť kliatbou nášho celého života, rušiacou naše šťastie? Nie Eleonora! moja si, a žiadna moc sveta, ani mátohy tvojej obrazotvornosti nie sú v stave odlúčiť ťa odo mňa!“

Vreľé objatie a bozk zpečatily smluvu našu! A ešte v ten večer požehnali nás rodičia!

Mladen.

Nehni, chlape!

Nehni, chlape! napni ruky:
jakobys' šiel válať buky
či prenášať hory, doly —
vystri, napruž, napni!
Preč s osudom, čo ťa bolí,
čo ťa morí i čo dusí!
Zaucho mu chlapni!
Nie dost! — rozdrv ho na kusy!

A ty veríš na osudy,
na strašidlá, na obludy,
čo vychodia z noci šera?
To by bolo pekne!
Bo povera: je nevera,
je zbabelosť, je zúfanie — —
Kto chlap, sa nezlakne!
znajúc, že to stín na bráne . . .

A ty veríš predsa? Hybaj!
Nekrižuj sa a neshýbaj,
jako plané motovilo!
Zastaň raz už, čo chlap!
Skrčené rozptýl vetrilo,
a ta na tie prudké vody —
Nádej otcov oblap,
a tá — ťa zle nepovodí . . .

Hor sa z loža darebákov!
zastav stony neborákov,
babám nechaj fuky, plače —
Chop sa slávy činu!

Na výboj ruží z bodlače:
líce tvoje nech je prápor,
a v svätú hodinu
tvoje svaly — celý tábor! . . .

Ešte zlý vek, mraky temné: —
do slúbenej, šťastnej zeme
hej ďaleko, prevysoko,
nesmierna púť ešte!
A ty už spať prehlboko,
hlava na bok, ruky v lone . . . ?
Nedrychni na ceste!
ale k predu v búrnom hone!

Čo!? ty kryješ sa do kúta?
Jasná strela, hromom kutá!
Poďte víchry! vaše brká
ať mu zraky pretrú . . .
Von! kde svitá, nie kde mrká
Napred! Nepatríš-li k zrnu:
ta plevu do vetru!
Nech ťa všetci diabli hrnú! . . .

Ty, čos' zrnom, napni ruky:
jakobys' šiel válať buky
či prenášať hory, doly —
vystri, napruž, napni!
v svojej sile, v svojej vôli! —
Čo ťa tiská, čo ťa morí:
zaucho mu čapni!
Málo! — zdrv ho na franfory!

Hviezdoslav.

Na východňom nebi . . .

Na východňom nebi
Brieždiť sa počína,
Preč sa už Janko náš
Preč sa už pohýňa.

Šablička pripätá,
Koník osedlaný,
Čo ponosie Janka
Na neznáme strany.

Lahko sadnúť v sedlo,
Pripäť si šabličku,
Ale ťažko nechať
Milenú Aničku!

Šablička zavendží,
Koník s Jankom letí,
Anke v očku čiernom
Slza sa zasvieti.

Ponad hory, doly
Vetrík smutne veje . . .
Či sa Anka ešte
Dakedy zasmee?

Čože tak koluje...?

Čože tak koluje
Orol nad tou Tatrou?
Hladí na šuhajka
Tam dolu pod vatrou.

Tam dolu pod vatrou
Šuhaj mladý sedí,
Hustá tma, čierna noc
Kol' neho sa hnedí.

Var' ho dačo bolí?
Rúčka a či hlava,
Alebo to očko,
Čo sa s milou hráva?

Nebolí ho očko,
Nebolí ho hlava,
Bolí ho srdiečko:
Milá ho necháva.

Kdeže sa má utiecť,
Komu požalovať,
Keď nie našej Tatre,
Veď ona všetkých mať?

Bohuznámy.

Zo Slovenska do Italie.

Cestopisné obrazy od *Laskomerského*.

(Dokončenie.)

Z priestranného poschodného bytu pána baňského spravcu pekne sa vynáša Dobrač; ztade vidno i čiaru cesty do holí. Výhľad z 6841' vysokého Dobraču je utešený, a preto býva často navštevovaný; a to sme si umienili i my. Ako už spomenuto, sú hore na temáni tri staviská: slovinský a nemecký kostolík a hostinec, kde cez leto i telegraf pracuje a síce častým turistom k vôli. Všetok material museli na chrbte vynášať, a i teraz vynášajú na chrbte alebo na vrchovom koni proviant hore. Cesta strminou sa driapajúc trvá 4 hodiny. Najaté kone sú náramne drahé (pár tuším 18 zl.), živnosť v hôlnom hostinci ako sa samo sebou rozumie je — slaná. Jedon pán, čo tam večeral, nocoval a raňajkal, platil 14 zl., a nevidel nič, lebo zalahlo hmlou, a pri obede vraj tiež bolo málo vidieť. Drahote tej sa niet čo diviť, keď tam dakedy i cez týždeň pre daždivé počasie hosť nepríde a čerstvé jedlá predsa vše na pohotove zdola donášať musejú. Hostinec len pred pár rokmi vystavili. Keď kralevič Rudolf na Dobrač vystúpil, jeho pričinením zariadili tam i telegraf. Cez zimu tam pravda živej dušičky nieto. Stavanie hostinca stálo hôlsky spolok (Alpenverein) 20.000 zl. Prenájomník platí árendy ročite 600 zl., k tomu drží tam kuchárku,

ženskú i mužskú výsluhu. A tých tam pod nebom istotne dobre platiť a chovať treba, lebo tí pre obzeranie pekného panorama ta hore sa nevyšikovali. Pani Makucka mi rozprávala, ako to tam hore dakedy veselo býva.

Raz pod časom búrky sklepniak (Kellner) z dlhej chvíle hral na citare a len keď mu po prstoch pichalo a pomedzi nohy akoby pištoľou strielalo, upustil od ďalšieho cimbalovania, a volky nevolky nohami — bo ho v nich štichalo — mrvil. Kuchárka hromom prelaknutá vybehne pred dvere, zablisne sa, prask — a kuchárka zamdletá vyvalí sa vo dverach; srdce zmäklo jej na omáčku. — Do telegrafu už tiež dvakrát hrklo.

Kostolík na vrchu, tedy asi na výške nášho Ďumbiera, vystavený bol r. 1692 ku cti nanebevzatia P. Marie skrze milodary baníkov a závodníkov olovených bán bleibergských. Každý rok 15. augusta vychodí ta processia; a býva veselost okolitého národa, s pôžitkom utešeného výzoru spojená. Ovšem to musí byť poetická prechádzka.

Z vrchu tohoto korutánskeho Rigi — rozumie sa pri prajnom počasí — vidieť zôkol vôkol do 277 pamätnejších predmetov. Z týchto predmetov sú asi 101 vrchy formou, polohou a jinou zvláštnosťou sa vyznačujúce, a z tých

sú vyššie 2000' — 2; vyššie 3000' — 2; vyššie 4000' — 2; vyššie 5000' — 17; 6000' (ako náš Ďumbier) — 23; 7000' — 25; 8000' (naše Tatry) — 21; 9000' — 2; 10.000' — 5; vyššie 11.000' — 2 a vyššie 12.000' — 1 a síce Grossglockner. Tie druhé 176 predmety sú doliny, jazerá, potoky, obce, mestá, hrady atď. Na ukážku podávame i mená poniektorých vyšších hôl: Grebence, Sirbic, Verdice, Mošelice, Mírnok, Gamarica, Rosenfk, Karek, Kovesnok, Hochnarr, Grossglockner, Čekalnok, Žarník, Gradlice, Gorča, Lača, Polník, Zelou, Paludník, Ostrník, Šinoue, Lasnice, Usec, Lušár, Víš, Predíl, Priezel, Jelúc, Trávník, Princa, Kanjoue, Triglav, Razúr, Škernoterca vrh, Dobrze vrh, Stou, Gradšica, Ortač, Kočná atď.

Dobrač, ktorý ako takmer veškeré z neho videné Alpy, patrí do útvaru kamenouhelného, obsahuje skamenelé korally, a na samom vrchu nachodia sa uhladené od pár gramov do pár lótov ťažké kusy železnej rúdy, tak zvanej Raseneisenstein. Kameňčky v ruke miechané hrkajú. Podoba a úhľadnosť jich pravdepodobne pochodí od vplyvu atmosphaerilie a asnaď od tam úsilovne hašteriacoho mluna (electricitas). A prečo nie? Keď tvorí v žabičnom piesku hromové cievy (Blitzröhren), prečo by nevedela dovedna spieť zrná roztratenej železnej rúdy. Len pravda žeby potom sotva zostala rúdou, ale by sa zmenila na železo (meteorovo?). —

Druhý deň 31. aug. ráno vybrali sme sa obzerať ďalej predmety oloveného závodu.

Obec Bleiberg s poštou a telegrafom leží 2825' nad hladinou mora. Nie samá vysoká poloha Bleibergu, ale blízkosť vysokých hôl, t. j. hĺbosť doliny sú faktormi, že pre málo vnikajúce slnce rastlinstvo veľmi v pozadí stojí. Ovocie sa tu nepestuje; okolo domov vidieť pre okrasu kraja divé kaštany. V poli kapusta a zemiaky sú hlavne zastúpené. Však ale ako všade v baňských miestach tak i tu existencia ľudu zakladá sa na baňských závodoch, nie ale na polnej œconomii. Dobrač, ktorý celou svojou šírkou a výškou proti juhu stojí, vadí slncu od polovice novembra do polovice januára. Cez ten čas ako plavci na severnej točne nevidia i tu slnce, ani

mesiac svietiť. Sviatočne slávil p. Makucove deti obnovený príchod slnca, keď pomedzi tri zuby zpoza Dobrača prebleslo zase po uplynutí dvoch mesiacov. Kým sa nad tie tri štrbiny vydvihlo, tri razy denne vyšlo a zašlo.

Zpod toho boku Dobrača, zkade opísaný úšust zbehol, majú podzemným vodovodom narazenú vodu na protejšiu stranu priekom doliny. Následkom tuhého nátlaku v cievač ženie stroj Rudolf-jamy, asi 1/2 hod. od Bleibergu v brehu stojacej. Vnišli sme do jamy, až po hĺbku 13°, kde pekný stroj predmety z jamy ako von tak dnu dvíha. Tesaniny (cimra) vidieť málo, pevná vápenná skala zväčša stačí sama steny udržať v poriadku.

Vyrábajú olovo a cink. Olovo je čisté bez striebra, a preto hľadané. Teraz do roka okolo 40.000 centov ho vyrobia; mimo toho cink. Zbytky tohoto, ktoré dosiaľ bez osohu sa tratili, v šmuntách lapané hodia sa dobre ku farbeniu.

Keď p. Makuc povolaný z Kremnice sem prišiel, bol celý komorský závod súkromnými podnikateľmi — zväčša kupci z Biljaku kúpený — v rukách závratu a šudierstva. Tomu ale urobil krátkym processom koniec: nespolahlivých úradníkov odprášil a bolo po všem. Oni ale pobúrili baníkov a tí, v počte asi tisíc, od tureckej a francúzkej vojny prvý raz zase sa zdvihli a p. Makucovi povybíjali okná, vyhrážali jeho čeladi a len na vlase chybalo a boli by ho smleli. Energický muž nedal sa zlakat a vydržiac všestranný útok prelomil vec. S odstránením závratných úradníkov, keď po namáhave premožených intriguach svojich predstavených o stave veci presvedčil, robotníkom pri uvedení robotných hodín a regulovaní pláce do poriadku lepšie jestvovanie umožnil, — konečne po nepočtených trúdoch tak u svojich robotníkov ako u predstavených získal si dôveru, a ide to teraz ako po masle. Ako sme pripomenuli, prebijúc v auguste t. r. hlavniu doliu, usadnil a zabezpečil tým na veľa rokov zväčšený výrobok kovov, dôchodky baň a jestvovanie baňského ľudu. Strenuus labor omnia vincit.

Dr. Theophrastus Bombastus Paracelsus už pred 300 rokmi vychvaloval dobrotu olova, ktorého osoh on ako lekár možno viac len

v pillulkách zveleboval; teraz ale z toho istého olova fabrikujú iné pillulky, ktoré pacienti neradi berú a aké Černohorci, Bosniaci a Hercegovinci štedrou rukou rozdávali. Veru, Bleiberg mnohých už okaličil a mnohým život vyfúkol. Veru že ma divné nadišly myšlienky, keď som videl v pristrojených vymývadlách ženy a deti malými pištokami z rúdy vymývať olovené zrná, toho kovu, čo po svete puškami v krutom boji rozmetaný, v ľudskom tele zaseknutý a chýrečným lekárom Nelatonom Garibaldiemu z päty vybraný bol. Tam Dr. Theophrastus Bombastus Paracelsus, tu Dr. Nelaton s olovenými pillulkami do činenia mal. Bleiberg čudným spôsobom ľudské pokolenie blaží.

Olovo tu ako i v Raibli, v Obiri a inde v Karavankach nachodí sa vo vápne, a síce v predbývalých škárach jeho. Ako som v znamenitej p. Makucovej zbierke videl, oblepená bola skamenelá korytnačka *Isocardia* oloveným leštencom. Je to zaujímavý dôkaz jeho neptunického pôvodu. Olovo bolo totižto v Triasovom (Trias) Korutánsko pokrývajúcim mori v rozpustenom spôsobe obsaženo, a umiestilo sa chemickým spôsobom zmenené ako usadlina oloveného leštenca (Bleiglanz) do vápenných skalín a okolo pospolu uložených mekušov (Mollusciem). Tak to isté, ovšem drastickéjšie dokázané je v provincii Utah, v severnej Amerike, kde v baňach mamutový zub olovom obložený naleznutý bol. To hľa opravdu plombirovaný zub mamuta. Kovy v Bleibergu vydobývané sú tedy: olovo a cink v rozličných formách, ako: Galmei, olovený leštenec (Galenit), Cerussit, olovený biely a žltý kov Wulfenit, Korallenerz, Bergleder (cink v podobe bielych remeňných trhancov atď. Tieto náchody kovov, ako iné skameneliny útvaru triasového pekne zastúpené sú vo zbierke p. Makucovej. Táto zbierka mimo domácich i prespolnými mineralogickými vzácnymi kusmi sa honosí.

Olovo a cink tedy nachodia sa vo vápennáku, a síce útvaru Triasového, kam veľká časť vápennákov korutánskych a menovite Karavanky patria. Trias delí sa na viac vrstiev v užšom smysle. Z tých v Bleibergu ako pásmo kovonosné je Wetterstein - vápenák,

s nim a kolo neho lastúrový vápennák (Wellenkalk?) Táto vrstva vápennákov je chýrečná obsahom skamenelín, ktoré ešte v predošlom storočí pre svoj opalujúci lesk brúsené sťa šperky hľadané, aj na tisíce zlatých platené boly. Teraz sú len ako pekný kameň a prírodnia zvláštnosť od milovníkov skamenelín hľadané. Svetu učenému a šperkovnému známe sú tieto kamene pod menom lastúrový vápenák: Lumachelle, alebo Helmintholit (hlístokameň). Lastúrový vápennák je usadlina tichého hlbokého mora, ako počernastý často opukastý do Dolomitu prechodiaci vápennák. Je bohatý na skamenelé morské zvieratá, na počef nie, ale na rodzaje. Zastúpené sú najviac *Ceratites nodosus*. *Enerinites liliiformis* a *Terebratula vulgaris*. Vrstvy bleibergského vápna vyššie ležia ako hallstättské. Obsah jich mimo horerečených skamenelín je: *Ammonites floridus*. *Arcestes cymbiformis*, *Phylloceras Jarbas*, *Nautilus Sauperi*, *Wulfeni*, *Halobia rugosa*. Ďalej vo vrstvách triasových bleibergského vápna nachodia sa: *Nautilus subsulcatus*, *Enomphalus catillus*, *Productus giganteus*, *Spirifer bisulcatus*, *Orthis crenistria*, *Rhynchonella pleurodon*, *Terebratula sacculus* atď. Jestli sa dobre pamätám, nachodí sa v bleibergskom Triasovom vápennáku do 80 rodov fauny.

Keď sme peknú, a pod zemou i nad zemou dobre zariadenú jamu opustili, vnišli sme do pisárni, kde nám vidy a vzorky závodov, kovov a baňských vrstiev predložené boly. Zo všetkého vidno, že budúcnosť závodu na dlhé roky zabezpečená je. Ztade šli sme k lekárovi závodu, Dr. Maričič-ovi, na návštevu. Ten mi jeho zbierku bylín, zväčša bleibergského okolia, predložil, kde som si jeho laskavosťou — pozdejšou zámenou — a tiež vlastným sbieraním dakoľko bylín zadovážil.

Závodný ránhojč ale zaoberá sa skúmaním a sbieraním chrobákov, a tak títo pestovatelia vied prírodných, ruka v ruke zastávajú a vymieňajú si jednotlivé a vše zaujímavé odvetvy milej matky prírody. Komu by sa líbilo do styku prísť s tymito pánni, vďačne to ct. redakcia „Orol“ skrz mňa vypoštedkuje. Popoludní viezli sme sa do

doliny Zilji (Gailthal), okolo a za Dobrač. Ako sme sa viezli od Biljaku hore, viezli sme sa teraz v tom smere, ale protivne na juhozápad dolu. Roztratené domy a časté závodné stavania úzkou dolinou, menujú sa Gereuth (Kreutz). Dym vystupuje z hút, a tu ústí sa hlavnia, vtedy v auguste dokonaná podbitá dolňa. Trvalo to hodnú chvíľu, kým sme zase vbehnú do údolia Zilji voľný, ba imposantný výhľad i na daleko i na blízko mali. Sem tam hadiacou sa dolinou prešli sme napospol drzé vysoké nahé vápennáky, vrstvy hallstättské, Werfener a Guttensteiner, pestrý piesočník, Grauvaku, a ako pozdejšie vyrútený Dolerit. Na viac miestach pozoroval som v samom zelenokameni kusy susedného vápennáku vpečené, ktoré kusy pri silnom svojom vyrazení sebou zdriapiac, ako mäkká roztopená ohnivá látka objala. Od tmavého Doleritu odráza sa živo tento dnu vpečený dolomitový kameň. Akú premenu podstúpilo toto vypálené a athmosphaeriliam vystavené vápno?

V údolí Zilji, kde opuka s odtiskami bylín sa nachodí, nachodí sa i takrečený Fusulínový vápennák.

Údolie ziljské ťahá sa od Biljaku po Kečach na hranicu Tyrolska od východu na západ, pretekané potokom Zilja. Medzi Drávou a Ziljou ako ostrov ležia hole bleibergské a Dobrač so svojím konntvom. Údolie ziljské ačpráve len asi hodinu cesty od Bleibergu, predsa tolko nižšie leží a chránené je kolmými vrchami proti veterným búram, tak že sme tu už ovocné stromovie a kukuricu bujne pestované videli. Dolina je široká, lučnatá a obcami posiatá; na sever ohromným Dobračom, na juh ešte ohromnejšími Karavankami a Dolomitmi limovaná. Pekné, krásne panorama. Na hornom konci Hermagor s neďalekou Kühveger-holou, kde bylina Wulfenia carinthiaca na dvoch miestach dosť husto, ale jedine tu na svete rastie. Môžte si myslieť, že ta botanici radi putujú. V Doline Lesiackej pri Mýte, čo ale z našej cesty vidieť nebolo, viedla stará ale veľmi umele cisárom Juliom stavaná bradská cesta do forum Julium (Friaul). Ešte podnes pevné jej základy badať. Pravo nás Bystrica, potom

v miešanine skalnatých Karavanok vyťahuje sa drží Manget a ešte drzejší Triglav; ten istý, čo som na jeho trojčistú ostrohranatú hlavu z Chrastu (Karsu) a z jaderského mora nazeral. Z lava nad nami z južnej strany Dobrač. Od vrchu do zpodku v prostred vrcha pod kostolíkom vidíš svetlejší, žltobiely široký kolmý pás. Je to zvláštnosť hroznej prírody, ktorú pripomenúť musíme.

R. 1348 25. jan., keď mnísi tamto oprotivného čarovne uloženého hradu a opátstva arnoldsteinského v chôre spievali — zdunela zem. Skala puká, dub sa láme, a tá zem sa trasie. Zemetrasenie rozpoltilo chrbát Dobraču, povetrím rachotí, pôlt od vrchu sa delí, stromy strminou sa klátia a s veľkým druzgom letí massa nezvázateľných zápol do doliny. Okolie shrkotalo akoby zemeguľa na poly sa roztresla, a zvony samy zvonit počaly. Po hromovom huku krátke jakot, desný výkrik splašeného ludu, zatým ale nastalo ticho a červeno-žltý dym zalahol okolím. Čo bolo pod Dobračom ľudského, to je pochované. Mnísi splašení buchom očakávali súdny deň, a veľa sa nemýlili. Opát v ľavej ruke kríž držiac, pravou bil sa kajúcne v prse. Jeho nepritislo síce ale pritislo druhých. Dolinu zasypalo priekom, Zilja sa spätíla a dolinu s obcami zatopiac, po dakolkých dňoch si cestu násypom prežrala. Zvalená massa tvorí teraz dlhý chrbát do doliny ziljskej, porastenej smrekami a peknými letohrádky; pod tým kopcom 16 majerov zasypaných i s ľudmi čakajú na súdny deň.

Na pravo a nižšie dolu na listnatom zelenom kopci prívetive nazerá malebný hrad a bývalé bambersko-biskupské opátstvo Arnoldstein. Tento hrad v IX. storočí vystavil šľachtic z Arnoldsteinu. Potom pripadol biskupstvu bamberskému. Opátstvo počítavalo do predošlého storočia 42 opátov a bolo správne a múdre opatrované.

R. 1476 dňa 11. okt., keď sa kráľ Mathias s cisárom Friedrichom harkali, vtrhlo 4000 peších a 600 koňných Bosniakov hore Sávou pod vodcom Vallumoni (či nie Váli?) Markečevič, popálili okolité dediny a dvakrát surmovali hrad Arnoldstein, ale mnísi so svojími ľudmi bránili ho statne.

Strassfried a Foederevo pre bezpečnosť okolia a továrnych ciest opevnili.

R. 1494 bývali Fuggerovci povyššie Arnoldsteinu, kde v majetku trímali medenné bane a zčiasťky i Bleiberg.

R. 1659 rozzlobení sedliaci Slovinci, ktorí už zápusťom k protestantizmu boli prestúpili, opätom Nonnosom nie priam vlúdny spôsobom nútení k pôvodnému náboženstvu sa navráťit — len len že ho nezahľušili, čoho sa jedine útekom spasil.

Po tolerančnom edikte zjednotili sa pozostali evanjelici pod farou Neč.

Až na upätí Dobraču v hladine príjemnej ziljskej doliny zatiahli sme v obci Sak do hostinca. Je to obecný, ale poriadny, s dobrou výsluhou a časťtami turistami navštevovaný hostinec. Ležaly tam i rozličné noviny a či stariny po stole, ktoré sme ešte dakde hen v tretej krajine čítali. Ináčej čistota po dedine i v hostinci. Lud tu napospol slovinský, pekný, silný a pilný, a líči sa i čo do tvári i čo do kraju od susedných Nemcov. Baníci bleibergskí sú miešani, ale zväčša Nemci a ponemčení Slovinci.

Kusom peško a zväčša na jednopražných vozíkoch, ako to tu vo zvyku, vratili sme sa pri zajímavom rozhovore vo spoločnosti zdvořilých Makucovcov večer domov.

Druhý deň zavčas rána, určená bola lehota vyzíadaného vystúpenia na Dobrač. Ale večer bol mimoriadne sparný a nebo po vela jasných dňoch začalo sa od jaderského mora zafahovať. Z Dolomitov na Karavanky, z Karavanôk na Turiské hole preťahovaly sa ohromné konce nebieleného platna. A v noci taká bliskavica, taká hrmavica, že som myslel, že praveký Dobrač z kože vyskočil, a dobre som sa do položenia arnoldsteinských mníchov, keď parturiunt montes, Dobrač pred päťsto rokmi sa škeril — namysleť vedel. Ráno utieral si Dobrač sivým ručníkom nos, zem mokrá, nebo vlhké, vrchy hmlou zaobalené, a našu cestu na Dobrač a krásny výhľad museli sme odložiť na — lepšie časy.

Videl som dvoch pánov a jednu paniu, ktorí bladi, nevyspaní, s dlhou tvárou a fialkovým nosom z Dobraču zlezli. Musela to

byť tam hore noc! Bystu svete! tí si museli cestu hustou hmlou nožmi krájať.

Deň 1. sept. sme vybavili pri priateľskom rozhovore; keď sa ale Dobrač neprestal smokliť, vybrali sme sa 2. sept. domov. Naši neunavní priatelia vypravovali nás až po Biljak; a tak na dvoch príležitostiach tiahli sme daždníkami opatrení do Biljaku. Tam v nádraží lúčili sme sa s priateľmi — do videnia, povdační súc za jich útlý cit a priateľskú obehťivosť oproti nám. S Bohom! —

Prebehnúc cez stanicu Vrbu (Welden), pýtal som sa strážnika, či je p. Kuzmány ešte tam. Povedal mi, že sa sberá budúci deň na cestu. Kázal som mu vykonať pozdrav; či ho vykonal, neznám.

Bežali sme celou dĺžkou jazera otolického (Werder-See), ktoré ačpráve ani tak široké ani dlhé ako blatoňské, predsa okolie má krajšie, trebars nie viničné. A tak po krátkom čase dobehli sme k Celovcu (Klagenfurt). Hlavnie toto mesto Korutánska s 14.000 obyvateľmi leží na peknej rovine, bezpochyby na pôde nekďajšieho zväčšeného oteckého jazera, s ktorým teraz pomocou zálivu spojené je. Úrodná dolina celovská obklopená je veľkými vrchami, zväčša sňazníkmi. Potok Glan tečie pri meste a možno, že odtiaľ jeho meno nemecké (Glanfurt). Pôvod Celovca siaha do dób rímskych, ale jeho tehďajšie meno nieje isté; jedni nazývajú ho Claudia, druhí Adundrina. R. 1395 sbúrili sa mešťania oproti zemskému hajtmanovi Kreygrovi, ale jich Miklůš Liechtenstein pokoril; tak tiež roku 1465 povstanie mocou potlačené bolo. Roku 1472 drancovala jich rodná krv Madarov, Turci, ktorí v ten čas i Biljakovcom na vísitu chodievali. R. 1518 cisár Maximilian daroval ho stavom korutánskym.

Okolie Celovca je plné zvláštností: Krainburg; veľký samostan Viktring; zámok Maria Loreto, hrad Freienthurm, rummy hradu Seeburg a Leonstein, oba vysoko v lese skryté.

Od Celovca do Mariboru (Marburg), kraje, kade železnica nás viedla, veľmi menia podobu, sú ale z väčšej čiastky vrchovaté.

Prešli sme potoky Glanu a Krku. Stanica Grafenstein s kniežacím Rosenbergským hradom pod malebným kopcom, Škarbín reče-

nom. Drávsku dolinu, ktorú bola železnica opustila, zase sme pri Kühnsdorfe nastúpili; oproti stojí zámok Neidenstein. Stanicou Kühnsdorf vedie cesta na sever do Völkermarktu, južne do Vindickej Kapli, a cez pekné lázne Vellach do Krainburgu.

Stanica Bleiburg, mesto a malebný hrad. Výzor je prekvapujúci. Severne vyrastajú z pomedzi vrchov vysoké hole Saualpe a Kora na juh, Karavanky s čipkatými vrcholci, medzi nimi Obir 2134 m. a Grintouc 2556 m. vysoký.

Stan. Prievali leží na rovine, s náramne veľkými a peknými železnými závodami. Za stanicou dvíha sa hola Pecen, v neej pravdepodobne železnú rudu dorábajú a pod ňouž za rímskeho panovania stály rímske selce Juenna (teraz Jauerthal, slov. Javer čili Javor). Prievali boli založené na vyrábanie cinku, keď sa to ale neodplácalo, r. 1823 vystavili na to miesto rafinérské závody, fahajú kolaje atď. Neďaleko potom prechodí železnica z údolia Drávy do doliny Miesi, a prekročí ju trikrát železnými mostami. Na blízku pod vrchom Sv. Ursuly leží mestečko Guttenstein so zámkami Streiteben a Gamsenegg. Železnica ďalej ide pustou hlbokou dolinou medzi lesmi pri hrmotnom potoku. Tu kde vyzreš, vidíš účinky lesníctva: pily, hate, flúdre, mýle, hráble, zpusy, rybníky, žleby, krémy, kolkárne a strelnice, ale všetko malebné a v kroji štajerskom odené. Vyzerá to v týchto odlahlých lesných dolinách, akoby ťa starého známeho priateľskou rukou vzkazujúč na širokú chmelom otienenú lavicu volalo: poď, brachu, sadni si medzi nás.

Stan. Unter-Drauburg; ztadeto vedie cesta do Windischgrätzu (Slovinský Hradec) cez St. Leonhard, Weitenstein do Celji. Od Unter-Drauburgu prešli sme dedinu Kienberg, vysoko na výbehu Korhole ležiacej. Na Bystrici oproti, Vysoké Mýto, Mahrenberg s hradom a rumami starého kláštora. Na brehu Fresen. Úbočinami Velkej Kappy (1538 m.) vedie železnica do stanice Lorenzen. Tam na blízko pútny kostol Marie v púšti.

Dolina sa úži, Dráva hlboko tečie; potom preideme jask 210 m. dlhý popod romantický

hrad Fall, a z druhej strany jasku prešli sme cestovod s 3 otvormi nad potokom Lobnicou.

Nasleduje Bystrica (Feistritz), Mariarest, jemu oproti zámok Wildhaus. Tu už zase zjavujú sa dobre obrobené vinice, za Drávou obec Gams iniciami otočená. Na pravo na úvale vrchov bacherských zámok Rothwein. Prestúpili sme z desných vrchov, sem tam šakovak sa krútiacich dolín na voľnú širinu, bohatú, úrodnú, viničnú, v ďalekých kruhoch holami zókol vókol stráženú, a v tej hrdej šírine rozprestiera sa dnešní zámer našej cesty: Maribor (Marburg). Asi pol hodiny pred mestom rozprestierajú sa mestu podobné železničné dielne. Dlhými komínmi akoby dieru do neba preboriť chcely, vo škotskom quadrillirovanom pristrojení sa čmudí. Zem okolo smutných dlhých stavísk je čierna, a ľudia olejom a uhliarskym prachom zamazaní s ovisnutými do krku čiapkami, s kliešťami a kladivom v ruke mocú sa v tomto strojárskom labyrinthe. Že to velikánsky závod, uveríte mi, keď vás ujistím, že tu hotovia stroje pre všetky skoro rakúske železnice.

O 6. hod. 38. m. sme došli do Mariboru, tedy z Biljaku viezli sme sa asi šesť hodín. Už začalo mrkať, keď sme v hostinci v blízkosti železnice zosadli.

Maribor počítuje vyššie 13.000 obyv., má vyššie gymnásium a je od r. 1859 sídlom biskupským. Ako neďaleká Ptuja (Petovium), ako proti Štýrskemu Hradcu ležiaca Lubnica Rímanom sta Mureola známa bola, bezpochyby i Maribor medzi týmito miestami v peknom úrodnom kraji už pod Rímanmi obývaný bol. Historicky známejším stal sa on ale r. 1481, keď ho kráľ Mathias obliehal, ale odporník kráľov, arcibiskup ostrihomský, vo spojení s Václavom Vlčkom sobrali 7—8000 chlapov a Korvína oddúrilí hed. R. 1529 mali sa Turci trikrát doň, ale statný Sigmund z Vyšnej Hory rozprášil týchto bratov po krvi čertovej.

Ponevác som toto mesto prez 13 rokov nevidel a tadiaľto volakedy i vozmo som cestoval, vybrali sme sa ačpráve pri lampovom svetle ho ísť obzreť. Teplo bolo, ale chmúrne. Mesto sa od tých čias následkom železničného obchodu značne zväčšilo. Dlhou širokou ulicou a pod stromoradiám prišli sme až ku

námestiu, kde pred chrámom stojí pomník r. 1809 padlých husárov, menovite statného Čecha Karlika. Počalo kvapkať, vrátili sme sa tedy nazad. Idúc počuli sme v jednej verejnej žive osvetlenej zahradnej miestnosti hudbu, vravor a tisnúci sa ľud. Pýtam sa, čo to za slavnosť? odvetili mi, že železničná robotnícka hudobnia banda hrá. Keď som sa dozvedel ďalej, že prístup za peniaze voľný je, predstúpili sme ku kasse. Členovia železničných robotníkov platili po 10 kr., cudzinci 30 kr. V zahrade bola veľiká dvorana dupkom naplnená. Na vysokom lešení sedeli hudobníci v modrej rovnošate so zlatými ozdobami a červenými výložkami. Stoly byly tak zaopatrené, že sme ledvaj miesta a piva dostali; toto sa tu tak doručovalo, že si musel pri prijatí poháru sklepníkovi ihneď peniaze do päste vtisnúť. V tomto ohlade, možno že veľmi primeranom a praktickom, nezdalo sa ale obecnstvo požívať veľkej dôvery hostinského.

Túto dobre cvičenú bandu založil len pred pár rokmi jedon vyslúžilý vojenský trubáč, teraz železničný obsluháč. V prázdnych hodinách pritiahol kolo seba dakolko patentovaných plúc svojich plnolícich súdruhov, a tak kameň ku kameňu, a či lepšie fuk ku huku, znikla táto teraz v každom ohlade sriadená banda. Vstupné takýchto verejných predstavení obracia sa v prospech spolku, na zakúpenie hudobných nástrojov, rovnošaty, nót atď.

Toto nám s hrdým povedomím vysvetloval pri našom stole jedon, dla napuchnutých, poškrabaných a načernastých prstov súdiac bezpochyby tiež zámočnícky pomocník veľikánskej železničnej strojárni.

Po šakových ethnografických študiach prebehli sme domov.

Ráno 3. sept. šli sme na železnicu, o 9. sme sa pohli, o chvilôčku boli sme v Pragerhofe, tedy už na stanici, ktorou sme pred 18 dňami do Triestu frčali, na tú istú krvolačnú stanicu, kde nás vtedy nočnou hodinou červení bašibozuci prepadli, a stante pede ku reterirovaniu nie síce do Doboju — bo s nimi do boju púšťať sme sa nechceli — ale do Triestu prinútili.

Z Pragerhofu delí sa železnica vo troje: do Viedne, Budína a Triestu. Bolo nám čakať na triestský vlak. Kým ten dobehol, sedeli sme asi pol hodiny v čakalni. Cestovateľov bolo dost. Tam bola i rodina myslím z kúpeľov došlých törzsökös magyarov, jich hlava, dla výrazu a chovania kriklúnskeho, čisto čudského pôvodu, obzerajúc nás pilno prehovoril k svojim: Ezek orozok, már pofájok-ból is látszik. Bolo to v ten čas, keď v Pešti sofisterie kvitnúť začali.

Ledvaj to vyriekol, ustíchla ma osa nešeredne na malý prst. Tešil som sa tým: Ist nicht das schlechteste Obst, an dem die Wespen nagen. — Vstúpili sme do vozňa a o pol druhej hodine boli sme na hranici vlasti.

Tam vonku ...

Tam vonku šelest ach jasenný — trúchly,
jak plač ... veď spáchla zvädlá stromov snef.
Už tvoje kvety zčernaly, potuchly ...
Ó, ból! — Snáď zavreť okno? rozkáz, hneď!
Ja síce rád počúvam oné zvuky,
však ženuško to snadno, že ty nie:
a ja len tebe nikdy žiale, muky,
a sebe žiale, muky jedine ...
Čuj, jaký šumot v mojej duši tiež!
Oj, dušo drahá! či mu rozumieš?

Vidz oknom: — noc tam bez hviezd, v hustých
mrakoch
zavinutý spí náš svit oblohy;

len hviezdy dve — i to len v tvojích zrakoch,
môj zrak ten jaksi slzne úbohý ...
Lež spustiť záclonu, šak? povedz: áno;
tys' útila okom v tú tam mrákavu:
do tvojej duše ružové len ráno
a biely čepček tebe na hlavu.
Kukneš-li v moju dušu, tam stín tiež;
či, dušo drahá, či mu rozumieš?

Hoj, cmíter — ten mi často na pamäti;
tam jeden rov — ten mi posiela stín,
čo zeloní vše od hlavy ma do päty,
že som jak vrby smutnej smutný syn ...
Do zrelníc slza šibne z duše zdroja,

a vzdych za vzdychom počne z prs sa brat.
Oj, odpusť! nechaj, dovoľ, duša moja:
veď muž som tvoj, lež predsa som i brat.
A ruky mi koľ krku ovinieš,
keď smut môj badáš — — či mu rozumieš?

A obzri sa po svete, čo tam badať?
Ach zpusťnosť satanská, to denný zjav.
I vidíš sliny hany, jedu padať
na hlavu rodu, jeho zlatohlav.
Tu — už len hľad! bo so mnou patríš ku tým,
čo denne kalich pijú blenový;
buď hotová a za každým plyvnutím
utri zásterkou čelo mužovi.
Lós čestných snáh to, plancov triumf... lež
nač šíriť slov? ... keď sama dobre vieš. —

Však po jaseňi a po mraznej zime,
než sa nazdáme jar zavíta zas.
Nasadiš kvetov, a každý sa príjme...
A ružu zastokneš v svoj temný vlas;
i uviješ perečko, kvieťať dvoje
oviažeš v objem a — tak tomu dáš,
čo ľúbi si ťa viac než žitie svoje, —
on, jehož v lone často kolimbáš...
Ó, on kvet rád má, jak to často zrieš;
či ľúbosti tej, drahá, rozumieš?

A príde vánok úslužný: a z neba
ten mračný oblek — oblak sodeje;

i zasvitne milionov hviezd veleba...
Ó jak sa duša moja usmeje!
Hneď narovná si uhlé pierka krýdel;
v tom krýdla rozstre jak ten voľný vták,
a oknom brnk! do hviezdnych prímó sídel
sa ubiera po lúčach lúny, jak
po rebrine Jakuba... ty trnieš,
ty čakáš... Či mi vtedy rozumieš?

Čo zaspalo, a v posteli spí hrobnej:
to skoro novým ránom nestane;
ach prajme koja myslí prechorobnej — —
I my sme stúny: na pút vyslané;
ten obďalič, kým v bránici už druhý,
a tretí — už kút hľadá v cimiteri;
hej, sme jak slnka jednodňové pruhy,
a jeden deň — sa rýchlo zvečerí...
Nuž smier sa srdce s Bohom svojim tiež!
Však, dušo drahá, tiež tak mudruješ?

Oj, sotruť dcéry verné, čo tam skydal
vrah utrahač našincem v obličaj.
Tvoj otec tiež ťa preto za mňa vydal:
bys' so mnou ten náš spela hľadať raj,
raj ztratený... No nájdeme ho iste!
bo anjel, čo tam s ohňo-mečom stráž
drží, nemožno: by v žien duše čisté
nehodil cesty k raju — vodco-kráľ...
Tak poďme! — harfu ja a ty zas spev —
naš hľadať raj, chláholiac lósu hnev.

Hviezdoslav.

Mlynárova dcéra.

Povešť z Pohronia.

(Dokončenie.)

IX.

Hlboko a ťažko zamyslený prechodí sa
Milko po svojej chyži. Tvár jeho prezradzuje
nepokoj, ktorý zachvátil dušu jeho. Zamra-
čené je jinače jasné čelo. Duchu jeho zja-
vujú sa neprestajne dve osobnosti, ktoré na
sudbu jeho už lebo vliv majú, alebo si tento
osvojiť a pojiť želajú.

Na jednej strane stojí anjel mladosti,
ideál snov jeho obrazotvornosti, skromná, ale
vrole, úprimne milovaná Ružena; na druhej
túto trebars nepoznatú vytisnúť a svoj vliv
pojiť želajúca krásna, vzdelaná, na výslň
vysokých kruhov spoločnosti jasajúca sa Berta

Mimo toho, táto posledná ešte i pevnými
sväzkami pokrevnosti pútaná je s jeho dobro-
dincami, ktorí dľa všetkého povolání sú i v bu-
dúcnosti požívať rozhodujúci vliv na jeho
osobný osud.

Nie žeby asnád váhal bol, a chvel sa v ne-
jistote, žeby mu vari ťažká bola voľba. Srdce
jeho dávno rozhodlo. Ale o to jednalo sa mu,
aby napinením túžeb srdca svojho neranil,
a nepovzbudil k zášti a nenávisti srdce jiné,
ktoré, Bôh vidí, bez jeho pričinenia zahorelo
horúcou láskou ku nemu.

„Opustím miesto toto, odídem preč! —
Tak vyhne ďalšiemu pokúšeni.“ Ale táto

myšlienka nie dlho vŕvodila v hlave jeho. „Ale či nebude to dôkaz nekonečnej nevďačnosti? či nerozhnevám tých, ktorí mi dosiaľ jedine poskytovali priateľstvo a dobrodenia? a či tým nepreruším svoju budúcnosť? — Nie, nie, to urobiť nemôžem a nesmiem.“

A zas pohrúžil sa do hlbokých myšlienok. „Čo mám počať? — Nuž pravá cesta je: otvorene hovoriť so slečnou Bertou. Ufám, že sama nahliadne, že ako statočný muž ináčej jednať nemôžem. Áno áno! to bude to najlepšie!“

Táto myšlienka zdala sa ho upokojsvať!

V tom vstúpil dnu listonoš, a oddal mu list.

Chvatave chytil sa ho mladík a v najbližších okamženiach dozvedel sa, čo stojí v ňom.

Obsah listu znel:

„Drahý môj Milko!

Ponáhľam sa Ťa, drahý a lúby môj, upovedomiť o krušnom stave a položení, v ktorom sa od istého času nachádzam. Úfam aspoň, že so sdelením citov mojich Tebe, oblahčí sa môjmu bôlom obťažnému srdcu, ktoré Ťa drahý a lúby Milko môj tak vrúčne miluje, jako len lásky plné srdce devy milovať môže. Deň osudnej polovačky na medveďa v Strašnej Dolinke, kde sa Tebe brána šťastia otvorila, stal sa osudným i našej láske. Borek, mäsiar zo susednej dediny Podskalia, v tento osudný deň, po prvý krát v dome otca môjho sa baviaci, zahorel láskou, ak to tak pomenovať smiem — oproti mne, Tvojej vernej Ružene. Vyšperkovaný ten starý mládenec našiel otvorenú bránu do priazne otca môjho, ktorý si Boreka velice oblúbil. Tento dotieravec, neznajúc ani ničoho o mojej láske ku Tebe — počal hustejšie navštevovať náš dom a upevnil otca v domnienke, že mňa lúbi. Ja som sa oproti nemu chovala vždy chladne, zasvätená súc len Tebe, a môžem povedať, že ho ani vystáť nemôžem. Čosi protivného čítam z jeho krahulčích očí. Vystála som za každým, keď dom nás navštívil, mnoho múk a trápenia, a keď odchádzal, priala som si, abych ho posledný krát videla. Konečne prišla osudná doba, Borek požiadal, bez toho, žeby moje srdce a ná-

klonnosť vyhratú mal, otca môjho o ruku moju. Tento deň rovnal sa súdnemu dnu. Ja som nabídnutie jeho zrovna zavrhlá, udávajúc nepravú príčinu, že mám ešte dost času na vydaj. Vyjadrením a zdráhaním sa mojím zostal pytač ohromený, a môj dobrý otec, predpojatý otec, bohatsvom ženícha oslepený, rozhneval sa velice na mňa. Vystála som mnoho múk pri pomyslení, že sa mám vôľou otcovou stať ženou muža, ktorého lúbiť nemôžem, a nikdy nebudem. Ale ešte horšie veci mali prísť na úbohú trpiacu Tvoju Ruženu. Borek nedal sa zápornou odpoveďou mojou odstrániť, lež hľadel si ma privábiť darmi, ktoré som ja ale vždy v našej hlbokéj hati pochovala Zdôverila som sa konečne dobrej mojej tetuške Borke s pomerom našej tajnej lásky. Tetušku vyhrala som na moju stranu, ktorá slúbila mi u otca môjho za nás sa primlúviť. Ale aj tetuška u otca zle pochodila. Otec, tento starý poctivec, ktorý dané slovo ešte nikomu nezrušil, i tentokráte zostal pri svojom predsavzatí pevne, vydat ma za Boreka, hovoriac: Ružena musí sa stať Borekovou ženou, ináč vydedím neposlusnú dcéru z majetku — a vyženiem ju z domu! Daromné zostaly prosby tetuškyne a nárek môj, otec zostal nezlomný pri svojej vôli. Pomysli si teda, drahý môj, v jakom položení sa nachádzam. Je mi do zúfania! Na naliehanie Borekovo — nezlakni sa drahý môj! odstály nám už dve ohlášky; ach a ten čas, keď budem nútená podať ruku tomu, ktorého nemilujem, ver mi drahý — Ružena Tvoja neprežije. Borek je tým krahulcom, ktorý chce roztrhať a zničiť lásku našu, jako som ti to prorokovala; pospeš teda šťastný strelce a zapúď toho krahulca, Tvoju milenku uchvacujúceho — jako si to prisahou prisľúbil pred svätým obrázkom — vyslobod ma z pazúrov jeho.

Tvoja verná

Ružena.“

Toto bolo viac pre Milka, jako keby bol uderil hrom do tichého príbytku rodinky a rozdrvil všetok jej blahobyť.

Milko po prečítaní tohoto listu stál dlho na mieste ako kamenná socha, zo zúfalým výrazom na tvári. Pochytiac klobúk — vyšiel

chytro na čerstvý vzduch, aby horúcu hlavu ochladil, a blúdil sem a tam bez účelu.

O malú chvíľku na to, jako Milko prýbytok svoj opustil tichým líščim krokom vlúdila sa do svetličky jeho slečna Berta, bladá ako anjel smrti, až k nepoznaniu.

Na písacom stolíku Milkovom našla rozložený list, zprávu to od Ruženy. Dychtíve prehládla jej obsah. Vypukla v usedavý plač, ktorý dostavil sa práve vhod, ináčej bolo by jej snáď puklo srdce. Lúbila Milka horúce, a teraz už vediac o láske jeho — musela sa ho zriecť na večnosť. Sadržíc ku stolíku vynala papier a písala:

„Nezapomenutelný“

„Lúbila som Vás, sťa môj pravý ideál, ktorý divným osudom neprajnej hry, ako mlhový oblak vetrom hnaný, rozplynul sa mi v nič Moje srdce je puknuté. Nieto viac balzámu naň. Žiaľ sviera ho, jako putá otroka. Som nešťastná! Nezávidím Vášho šťastia! Šťastná žena, ktorá vás bude smieť volať „svojím.“ Žíte blaho! Ja zanechávam dnes toto trudné mesto, abych v dialnom rodisku mojom Solnohrade oplakávala mohyly mojej sklamanej lásky. S Bohom!

Berta.“

Kvapne zanechala svetličku Milkovu. A tento lutujúci úbohý slečnu — viac ju nevidel. Berta opustila Štiavnicu včasne ráno druhého dňa. A ešte v ten istý deň zanechal miesto i Milko. S jakým pocitom? S rozdielnym veru od toho, než s jakým vchádzal do neho. Náhle cestoval na Pohronie, chvátať, len aby nepišiel neskoro!“

X.

S vrelym bozkom objala dobrá matka svojho dávno nevideného syna, keď on z nenadála vstúpil do tichej svetličky skromného rodinného domu svojho. Veľmi zaradovalo sa jej materinské srdce pri pohľade na postavu tak driecneho a plnokrevného syna, jakým opravdu bol náš hrdina. Neočakávaný príchod synov vyrušil sice rodičov jeho z pokoja, príchodu jeho však boly radi i všetci priatelia domáci,

„Už by sme fa teraz,“ v prostosrdečnosti svojej riekla matka šuhajova, „mohli i oženiť,

keď si si vybavil už trinástu školu! Len vyhladaj si nejakú poriadnu nevestu!“

Ešte mnoho a mnoho otázok kládla matka synovi svojmu zo zvedavosti, ktoré syn zodpovedal, len jedinu príčinu nenadáleho sa objavenia v rodisku svojom jej zamlčoval.

„Dobre že si prišiel!“ riekla opäť matka, „prišiel si na čas! Pôjdeme na svadbu mlynárovej Ružene; mohol by si byť tomu milému dievčaťu družbom“

„Matko drahá!“ zvolal v zápale syn, „prosím vás neraňte srdce moje, nebadajte nôž do neho!“

Matka i otec zbladli a podesili sa.

„Vyzradzujem vám to, drahí rodičia, že je Bartoškova Ružena mojou milenkou, od ktorej neopustím nikdy!“

„Neskoro!“ zvolal smutne otec, „dve ohlásky z božieho miesta už jej odstály s Borekom. Otec jej k vášmu snatku nikdy nezvolí!“

„Ale i Ružena Borekovou nebude nikdy!“ dodal ohnive Milko, „nech sa robí čo sa chce — ja!“

„Caput meum ardet!“ (Hlava mi horí!) preriekol otec, vyznaním svojho syna najvyšš pohnutý, a matka ulavila bôlu svojmu slzami.

„Drahý otcé!“ začal po malej prestávke smutného zklúčenia celej rodinky vážnym hlasom hovoriť syn, „nebudem dlho dlieť medzi vami, avšak úfam, že opätne shliadanie naše bude o mnoho radostnejšie! Ešte tejto noci odcestujem preč; kam? dozviete sa neskôr. Idem navštíviť priateľa môjho Bukovca. Buďte uspokojení!“

Odišiel a nechýbalo mnoho do polnoci, keď navrátil sa do rodinného domu, očakávaný od bdiacej ešte matky svojej.

Druhého dňa pred samým večerom vidieť bolo ku jedlici so svätým obrázkom, rychlým krokom stúpať mladú dievčinu. Zahalená v tmavo-čierny šat, držala v ruke malé vrečko. Obzerajúc sa na všetky strany, stúpala s jakousi báznou, jakoby z každého krúžika prenasledovateľa svojho očakávala. Už sa nachádza pod košatou jedlicou — a my poznáme v nej mlynárovu dcéru — mladú nevestu — Ruženu. Táto, predtým tak kvitnúca deva, vyzereť teraz utrápená prebladnutá,

premenená až k nepoznaniu, chudera musela vytrpeť od krátkeho času mnoho duševných múk. —

„Konečne som tu!“ vzdychla Ružena, vrhnúc sa na kolená pred svätým obrázkom, nábožnou rukou na jedlici pripraveným, „Svätá Bohorodičko!“ zvolala zkrúšene, „ráč Ty na pomoci byť mne v prevedení môjho úmyslu a predsavzatia!“

Vstala a zmužila sa.

„Kde že je ale Milko?“ šeptala sama k sebe. „Hodina nášho sídenia je tu. Ja ho nevidím. Počkám! Zamestknany pripravami k nášmu úteku opoždil sa.“

A keď jej zrak mimochodom padal na dol, odkiaľ večierkom zavznievalo temné hrkotanie mlyna, složila deva ruky nad hlavou — a rozplakala sa.

„Snáď na vždy s Bohom dávam drahému rodisku môjmu? Snáď nikdy viac nespatriť môj milý rodný kraj, otca, tetušku? Láska, oh láska, tys' príčina toho, že prebám z domu môjho a vrhám sa v náruč osudu môjho! Otec, otec! ty si príčina skutku toho! Odpusť Bože, ja ináč učiť nemôžem! Avšak kde dlie Milko? Prečo ho nevidím? Svätosväte slúbil, že v túto hodinu bude ma očakávať na tomto osudnom nám mieste? On neprechádza? Čo ho zdržuje? Svätý Bože...!“

A jako by devu neprajný osud hnal, schočila sa a pokročila do hlbiny lesa.

Medzitým zotmievalo va väčšmi, nočné rúcho zakrylo všetky tajnosti tejto noci. Len plnotvárný mesiac, tento priateľ zalúbencov, spolu ale i nepriateľ zločincov dlel na blaunkytom nebi, bdiac nad nevinnosťou, vyradzujúč čierny hriech ľudský.

Spechajúca Ružena lesom bez smeru, chtiac sa čím skôr sísť s milencom svojim Milkom, ktorý už všetky prípravy k úteku s milenou devou porobené mal, ani sama nezbadala, že blúdila v hustej hore, a keď neskôr ku presvedčeniu tomu prišla, predierajúc sa z húštiny do húštiny z jedného zá-lomu do horšieho — zdesila sa. Viac hodinovou chôdzou, ustatá, vysilená — zklešla konečne na mäkušký mach v hustom lese.

Darmo medzitým očakával ju v zápätí jej odchodu, pod jedličkou Milko; ona nepri-

chádzala, a mladík po daromnom čakani na Milku svoju nedomnievajúc sa nič inšieho, nežli, že tajný plán úteku s devou, mlynárovi jakýmsi neočakávaným spôsobom vyzradený bol, ktorý teraz útek dcéry svojej prekazil a takto všetko ztratené je.

V najväčšom rozčulení, blízko k zúfaniu, vrátil sa Milko domov.

Ružena bola hlboko v lese, blízko chodníka, ktorým prechádzali cestujúci do Liptova. Bezládna nemohla sa pohnúť ďalej.

Mesiacik rozprestieral svoje svetlo na vrchole jedlic, a kde môhol, tam hodil ho i do húštiny.

I akoby zo sna, polovic v bdení, polovic v mdlobe zasluchla Ružena, smerom ku sebe, na chodníku cez les chvátavé kroky. Zdesila sa, chcela volať, ale hlas zanikol jej v hrdle. O malú dobu nato opäť zasluchla kroky viacej osôb. Nočné ticho panovalo zókol vókol, a ju neklamal slub, keď zrazu doletel ku nej, drsný, dušou jej prenikajúci mužsky hlas:

„Stoj! daj bohu dušu — a nám peniaze!“

Kroky sa zastavily, — nato počuť bolo len temné stenanie a upenlivý, prosivý hlas neznámeho človeka.

Ostatniu silu sobrala slabá deva dovedna, pozúvihnúc sa zo zeme pokročila ku predu, a tam na čistine lesa, blízko chodníka ponad kameňolom vedúceho — zhladla tlupu štyroch, v dlhé hune oblečených chlapov.

Devu dobre videla, jako jeden z chlapov, čipkára brusnianskeho, s batohom na chrbte, za krk drží a druhí dvaja, jako mu kapsu odrezali a peniaze z nej vyberajú.

Čipkár počal sa zprvu brániť, ale daromne, presile zmocnivších sa ho lúpežníkov odolať nemôhol. Klesol na kolená, prosiac o smilovanie — — —

Keď už lúpežníci všetok tovar a peniaze čipkárovi vzali a na zem ho zvalili, riekol jeden zpomedi ních, zaodiaty v dlhom kožuchu s barančou čiapkou:

„Ďuro, daj mu dačo na pamiatku!“

Očujúc tento hlas vykrikla dievka hlasite a zamdlejúc spadla na zem.

„Ďurom menovaný lúpežník uderil čipkára valaškou tak silne do hlavy, že hneď krev vystrekla —

Chrchlanie jeho bolo znakom, že ho zabil.
 „Čo teraz s ním počneme?“ tázal sa vrah.
 „Shodte ho do kameňolomu; ľudia budú myslieť, že sa zabil sám!“ blásil opäť Ružene známy hlas.

A lúpežníci hneď vykonali to, čo jim bolo od súdruha kázano. Temný pád tela do hlbky skalnej odznel chytro, pustotou hory a o pár okamžení bolo opäť ticho po celom okolí.

Včasne ráno druhého dňa stúpali chodníkom popri kameňolome dvaja mužovia. Pušky jejich svedčily, že sú to horári. Zahrúžení do rozhovoru, ani nezbadali, že hodne ďaleko do lesa zašli. Boli to Bukovec s Milkom. Dozvediac sa tajným poslom, že Ružena večerom z domu svojho vyšla a až dosiaľ sa nazpiatok nenavrátila, poslali ju hľadať do lesa, v tej domnienke, že sa deve nešťastie pridalo.

Prvé, čo Milka z rozhovoru vyrušilo, boli stopy krve, po chodníku. To bolo mladíkoví nápadným.

„Krev a jej stopa do hústiny!“ slovil Milko.

„To mi je nápadné!“ riekol horár a už sebe obvyklým spôsobom začal okolo seba hľadať krevnú stopu.

„Šlapaje ľudské v piesku!“ poznamenal o chvíľu, a už kráčal napred za stopou do hústiny.

Za stopou prišli oba na čistinu do lesa, kde našli kutovisko — a mláku krve.

„Tu sa stala vražda!“ zvolal horár.

„Ružena moja!“ vykrikoval mladík a jeho duši predstavil sa strašný obraz, ktorý sa tu pridať mohol.

Výkrikom Milkovým, opodial na mäkkom lesnom machu v mdlobe ležiaca Ružena prebrala sa k životu. Schopila sa, jako plachá srna a chcela utekať. Šustanie jej šatu zasľúchlo bystré ucho horárovo.

„Tu je niekto na blízko nás!“ riekol horár a vnikol do hústiny. „Dajme sa za tým hlasom!“

Pokročiac spolu niekoľko krokov, zazreli uháňať hústinou mladej jedliny a pomedzi haluze predierať sa ženskú postavu.

„Ružena drahá Ružena!“ zvolal Milko za prechádzcou, keď ju bol podľa šatu poznal.

Celkom vysilená, zklela opäť Ružena na zem, a jej milenec našiel ju tu v polutovania hodnom stave, s roztrhaným šatom, podriapanú na rukách a nohách . . .!“

Objal ju horúce a vrelý polúbok vtisnul na prebládlé líčka utrápenej devy.

Prídac pomaly ku sebe, obznamenala Ružena ochrancov svojích so všetkým, čoho svedkyňou bola tejto hroznej noci.

„Sám Bôh riadi osudy naše!“ zvolala radostne, túliac sa do náručia milenca svojho.

Milkovi vlasy dúbkom vstávaly a Bukovec horár cítiac vrelú účasť na trapoch devy — zatal päste ku pomste.

„Poznala som medzi nimi hlas Borekov,“ riekla deva, „on kázal čipkára zabiť!“

Bukovec a Milko vedený dievkou, našli skutočne všetko tak jako jim ona rozprávala. Čipkár zabitý ležal na dne kameňolomu.

Neskorsie nato vo sprievode Bukovca, došla do mlyna Ružena, ale v jakom stave? Tetka jej strachom o dievku skoro neživá, zalomila od úzasu rukami nad hlavou, keď videla Ruženu prebládnutú a roztrhanú. Otec Bartoško nachádzal sa práve v meste, nakupoval potrebné veci ku dcérinej svadbe, ktorá sa v najbližších dňoch odbyvať mala.

XI.

Ešte jedonkrát navštívme Strašnú Dolinku, pod päťou Baby, ale tento raz vo sprievode dobre ozbrojených stoličných pandúrov. Vidíme ta pred večerom istého dňa stúpať tlupu ozbrojencov, ktorým jako sa zdá Milko za vodcu slúži. Poznáme medzi nimi i horára Bukovca. Tisko, opatrne cez hústiny mladých jedlic, stúpajú a približujú sa, vypravení stoličným úradom ku skrýši lúpežníckej, v Strašnej Dolinke, ktorú pred časom Milko bol vystopoval. Poberajú sa ta prekvapiť a pochytať vrahov čipkárových hneď za horúca, kým sa ešte preč neodpracú. Milko z ďaleka už vidí ono bralo, z ktorého predtým dym vychádzal. Ale dnes nevidat žiadneho dymu, jakožto znamenia, že sa lúpežníci v pe-lechu nalezajú. Možno, že je hniezdo prázdne.

Milko a Bukovec upovedomili pandúrov ku opatrnosti a hotovosti ku strelbe, lebo na hlavy živých tak i mrtvých lúpežníkov od

stolice vystavená bola značná summa peňazí za odmenu.

Milko tou samou cestou, ktorou predtým priblížil sa ku skrýši i teraz plazil sa na prieskum, súdruhovia jeho ale, zo všetkých strán obklúčili brloh.

O malú chvíľu najväčšej tichosti pozorovania Milkovho, očuli honci prenikavý hvizd. Bol to znak Milkom jim daný, že sa vo skrýši ľudia nachádzajú. V tom okamžení postúpili pandúri ku strelbe prichystaní na pokraj braliska, zamedziac každý pokus úteku dnu v jaskyni nachodiacich sa lúpežníkov.

Pološero bolo jim vhod, že koľko toľko pred seba videli.

Popri tmavej stene braliska mihol sa tien v huni zahaleného chlapa.

„Stoj!“ zvolal pandúr.

Výstrel z pušky bol mu odpoveďou; gulka hvizdla tesno popri uchu horárovom.

Teraz dobre videli honci, ako jedon chlap lezie na vrch braliska, driapajúc sa čo divá koza po strmých skalinách — — —.

Zamierili naň všetci — výstrely zahrmely — ale neporiadily nič. Minuly sa cieľa.

Chlap, patrne gulkami nedotknutý, liezol hore a dial.

Už bol na samom vrchole braliska, keď tam zpoza skaly zazrel vyčnievať cievy z pušky.

„U Boha milosť!“ zvolal Milko na lúpežníka a vypálil naň.

S temným rachotom zrútil sa ťažký chlap nazad do jaskyne. Zodvihol sa ale náhle a chcel iným smerom pokúsiť sa o útek. Tu však zastali mu cestu pandúri. Jedon z nich dopadol lúpežníka za huňu a ztrhol ho na zem.

Hrozný zápas vyvinul sa medzi nimi.

Lúpežník vytrhol ostrý nôž a bránil sa, šmarajúc ním okolo seba. A sotvy by sa i bolo pandúrovi podarilo lúpežníka premôzť, keby Bukovec nebol ku pomoci prispiešil. Hlavnou puškou svojej tak mocne uderil lúpežníka, že sa tento potočil. A teraz rútili sa na neho dvaja . . . , ktorým konečne podarilo sa ho premôzť, šmarit ku zemi a poviazat.

Prvý pri ních bol Milko, ktorý v poviazanom lúpežníkovi poznal Ďura Bizoma, vraha

čipkárovho, strašne zubami škripajúceho a klajúceho.

„Tvoja ostatnia hodina odbila!“ riekol mu Milko, „hovor kam podeli sa tvoji kamaráti?“

Ale zbojník zostal nemý; žiadna odpoveď nevyšla z úst jeho. Všetka bitka na Bizoma bola daromnou, chlap súdruhov svojich neprezradil.

S potrebnou opatrnosťou, rozložiac vatru, prezkúmali honci, celú jaskyňu. Po lúpežníkoch v nej nebolo ani chýru. Tí ostatní boli pravdepodobne nekde na novej lúpeži, Bizom sám bol doma. V jaskyni našli honci, jedon pôlt slaniny a niekoľko údených rebár z oviec. To bola celá komora lúpežníkov.

Poviazaného retiazkou v okovách viedli pandúri Bizoma zo Strašnej Dolinky, dolu dolinou ku Záhorcám.

Stúpajúc tíško z kroka na krok v hustej tlupe, dorazili s lúpežníkom poviazaným až ku záhoreckému mlynu. Svetlo v oknách mlyna svedčilo o tom, že sú obyvatelia jeho dosiaľ hore, a že sa tam niečo neobyčajného vydržiava.

„Navštívme mlynára Bartoška!“ hlásil Milko, „a celá tlupa bez nápadného hluku vstúpila do mlyna.“

Milko s Bukovcom vstúpili do svetlice.

Tu našli shromaždenú väčšiu spoločnosť cudzích hostí, a neboli tým nič prekvapení, lebo znali, že dnes mlynár slávi predvečer svadby svojej dcéry Ruženy s Borekom, tým viac ale boli prekvapení hostia a mlynár, keď týchto dvoch ozbrojených do svetlice vstúpiť videli. A kto najviac predesený zostal, bol sám mladý zat Borek sediaci za vrch stolom, na ktorom nachádzaly sa lahvice s nápojom, rozličné jedlá a kopa koláčov.

„Prichádzame, ačkoľvek nezvaní!“ jal sa Milko hovoriť, „a myslíme, že nás jako nepovolaných pod stól neposadíte!“

Borek sedel, jako na žeravom uhli a driečna mladucha, očakávala úzkostlive tie veci, ktoré prísť mali.

„Pripime mladuche na zdar!“ vyriekol Bukovec.

„Áno, pripijeme jej,“ preriekol Milko, skôr ale musíme pánu otcovi riect, prečo vlastne sem prichádzame?“

„Som opravdu zvedavý!“ hovoril netrpezlivo mlynár, „jaké záležitosti vás dovedli do domu mojeho tak pozde v noci?“

„Čožeby,“ vmišal sa do reči Bukovec, „ja chcem byť starejším, a tuto tento mladík družbom vašej dcére na svadbe, ktorú práve vystrájať idete!“

Borek a mlynár žmurkli potutelte na seba, jako by jim to ponuknutie divným a nevčasným prichádzalo.

„Povedzme čistú pravdu,“ hlásil Milko, „načo s vecou odľahovať . . . ? a pokročil ku Borekovi.

Tento povstal zo stolice.

„Z rozkazu slávnej stolice ste vy Borek naším vášňom!“ zahrnel Milko, v ktorom okamžení mlely sa do svetlice pandúri, a pristúpili hneď k tomu pravému.

„Vy ste stáli vo spolku so zbojníkami, a stali ste sa účastným vraždy čipkárovej! Tohoto je myslím dosť, k objasneniu nášho príchodu“

Pandúri zmocnili sa Boreka.

Mlynár, jeho setra Borka a všetci prítomní hostia zdesení touto vesťou, vykriekli úžasne.

„Okujte ho!“ velel Milko.

Mlynár počal pandúrom klásť prekážku, ale v tom okamžení zostal stáť jako hromom omračený, zbladol a potočil sa do kúta. Dobre totiž videl, jako dcéra jeho Ružena zavesila sa na hrdlo Milkovi.

„Ďakujem ti miláčku,“ volala radostne, „že si ma osvobodil od drapov tohoto krahulca, jako si mi prisahal.“

„Tys' moja holubica!“ riekol Milko v sladkom opojení — a bozkal Ruženu.

Predstavte si to ustrnutie, lak, predesenie, ktorý pocítili všetci prítomní, ale mlynár v ten čas neočul a nevidel nič viac — smysly ho boly opustily.

„Toto je ohromne prevkapujúca novina!“ riekla Borka zalomiac rukami, „Bôh fa ochraňoval dieťa moje!“

„Áno, sám Bôh riadil osudy naše!“ dodal Milko, „a vy ctení svadobní hostia o všetkom sa neskôr dozviete, jako sme prišli týmto na stopu. Budte veselej mysle!“

Pandúri predstavili Borekovi Bizoma.

„Poznáte sa, kamaráti?“

Borek, škripiaci zubami, miesto odpovedi zbladnul, triasol sa na celom tele — a to bol zrejmy znak viny a úcastenstva s lúpežníkami.

Srdnatost Milkovu obdivovali svadobní hostia.

Mlynár onemocnel dost povážlivo.

Na ráno zaviedli pandúri oboch zajatých na lupčiansky zámok do temnice.

Na Bizoma a Boreka dosvedčila a zjstila sa vražda čipkárova; odsúdení boli ku väzneniu: Bizom na pätnásť a Borek na päť rokov ťažkého žaláru.

Kubo s Macom zutekali.

Okolité ľud len teraz dozvedel sa o vraždlníkoch čipkárových, ktorého zohaveného našli v kameňolome.

XII.

Prešlo niekoľko týždňov, čo mlynár Bartoško ležal v ťažkej nemoci, zachvátila ho horúčka, v ktorej ho dcéra a sestra čím najpečlivejšie opatrovaly. Milko teraz už slobodne chodieval do mlyna, nemajúc viac žiadnej prekážky v láske.

A keď po niekoľkých týždňoch mlynár Bartoško z lože nemocného opäť uzdravený povstal a celý dej lásky svojej dcéry Ruženy vyrozumel, objal švarného mladíka okolo hrdla a so slzami v očiach preriekol:

„Majže si ju, maj, drahý synku a ži blažene s ňou, ktorú si si tak statne z drapov lúpežného krahulca zachránil!“

A potom nezadlho odbavovala sa v záhoreckom mlyne hlučná, veselá svadba: Milka Veselého s Ruženou.

*

Milka nezadlho po svojej svadbe nachádzame čo lesníckeho úradníka kráľovských lesov na Horehroní. Tak jako plyne šumia vlnky dumného Hrona, i novomanželom našim plynuly blažene dni, boli opravdu šťastní a a tento najväčší poklad stavu svojho nekallily jim žiadne priekory.

Milko, syn ludu, milovník toho samého národa, z jehož podstaty pôvod svoj vzal, majúc pod správou viacej sto pilných v potu tváre v lesoch, uhľiskách a so staváním plti

zanášajúceho sa národu — stal sa ľudu tomto opravdivým otcom, Ružena jeho ale pravou matkou.

„Náš otec!“ volali ho oberuční handelci horehronskí.

Jako hovoriť, časy plynuli, bez toho, žeby sa v rodine Milkovej niečo obzvláštneho bolo pridalo. Starý mlynár Bartoško, vidiac dcéru svoju blaženú, omladol radosťou, skoro o polovicu. I Milkovi rodičia často bývali u lesných návštevu a pomáhali pestovať Ružene, malého Milka, ktorý sa otcovi na vlas podobal.

Len o niekoľko rokov vyrušila z domáceho pokľudu lesného Milka, jedna neobyčajná príhoda, ktorá na neho patrne pôsobivý účinok mala.

Drevotári, svoju každodennú ťažkú prácu hlboko v lesoch konajúci, vyzradili jednému Milkovi, že sa v lesoch jeho hájemstva opäť podozrivá tlupa ľudí zjavuje. A časté krádeže po okolitých dedinách, tiež i ozbývanie cestujúcich ľudí, boly ko tomu zrejmy potvrdením.

Lesný Milko, chtiac revír svoj od hôrných chlapov opäť v ňom sa zjavivších vyčistiť — dal jich bedlive stopovať. A handelci neza dlho prišli jim na stopu. Hôrni chlapi však neomylné dostanúc „vetor,“ že sa za nimi pasie, pozorovali dobre na seba a skoro prišli k tomu presvedčeniu, že sa len jedine srdnatosti lesného čo obávať majú. Striehli i oni na neho, a takto lesnému hrozilo od nich nemalé nebezpečie. Zlo na seba však nedá nikdy dlho čakať.

Jedonkrát prezeral lesný Milko s viacerými horármi sebe podriadenými hlboko v lesoch nahromadené siahovice dreva, ktoré bystrý Hron na chrbáte svojom ta ďalej odvázať mal. V lese celý personál lesnícky sa trochu zabavil, že sa zmrklo.

Stúpajúc úzkou prfou ku domovu — prepadnutý zostal Milko výstrelom z pušky. V tom okamžení zletel mu z hlavy klobúk — prestrelený gulou.

Ale hneď zatým padla i druhá rana do hústiny.

Po zadku idúci horár Tisina zpozoroval, že na lesného Milka padla rana — a by-

strému zraku jeho neušla v hústine zkrýta postava muža.

Nerozmýšľal sa dlho statý mládenec lesnícky, lež ztrhnúc pušku svoju — namieril tam, odkiaľ padol výstrel — a bôlny výkrik bol mu znamením, že trafil do živého...!

Smelí a odvážli handelci rozprehli sa na velenie lesného po hústine, prekutajúc každý kút, každý úkryt a tam, nedaleko v jame jednej výskyty nalezli, krvácajúceho v strašných bôloch sa svíjajúceho človeka. Popatriac naň, ku svojmu veľikému úžasu poznal v ňom Milko svojho bývalého soka v láske — Boreka.

Tento nešťastlivec, vysediac si svoje roky v temnici, po vystátí pokuty, oddal sa opäť na tie klzké hôrne chodníky, prechováajúc v sebe úmysel, zahubiť lesného Milka, že sa mu to ale nepodarilo, vidíme z tohoto prípadu.

Boreka, prestreleného krížom cez brucho, poľutoval lesný — a umierajúceho odpustil jeho zločinský nápad.

O malú dobu prekvapila lesného zpráva zo Štiavnice, že je vymenovaný za nadlesného. Vezmúc do povahy jeho verné služby, rozpamätali sa na neho, jeho štiavnickí priaznivci, menovite baňsko-lesný radca Jozef Fichtenberg so svojou paňou, ktorí Milka z času na čas vlivom svojim v úradoch lesných vyššie a vyššie povyšovali.

Istého času navštívila Horehronie jedna vysoká, štíhla a vznešená dáma s manželom svojim. Navštívila i Milka nadlesného. Tento poznal v nej — Bertu.

„Čas všetko zhodí —!“ riekla dáma vidiac prekvapenie Milkovo, „tak i so mnou sa stalo. Vydala som sa, ale nie z lásky — z obyčaje. Teší ma, keď vás vidím šťastných! Ja som nie a nebudem nikdy!“ so slzou v oku, hľadkajúc a objímajúc lesného malého chlapčeka — dodala Bertu.

Po niekoľko rokoch vídať bolo po dedinách hore hronských zobrať z dom do domu starca bielobradého vo veľkej huni a sukovitou palicou. Nevšimá si ho hrube nikto. Istého dňa vo veľmi krutej zime, oznámili piliari nadlesnému podriadenej pily, že medzi

klátami na pile nahromadenými našli za-
mrznutého človeka, ktorý sa jim žobrákom
byť zdal.

Potvrdilo sa, že to bol Bizom.
Kuba Opáleného zabili baníci na Boci.
A. E. Timko.

Podmienka.

Dávno sa ja lýry netknul
prsty nadšenými —
chcem riecť: dávno prestal som už
hluché klepať rýmy.

Ach, a prospech dosiahol ja
z mlčania nemalý:
vďak-adressy sa mi zo všiada,
že mlčím, sypaly.

Ale teraz Bôh dobrý zná,
čo sa s milou deje;
rozkaz od nej cele prísny:
„Musíš spievať!“ zneje.

„A čo to len rýmy budú
bez myšlienky, vzletu,
voľ-nevolky spievať musíš
mlčiacemu svetu.“

Musím spievať? — Ohó, či pre
rozmar kadejaký
povrhnuť ja mám pokojom,
adressami vďaky?

Musím spievať? . . . Dobre, budem,
ak mi, môj holúbok,
honorár od veršov sľúbiš —
horúci polubok.

Koloman Banšell.

Moja láska.

Ľúbim, — ach a čo je láska moja? —
Zhubný víchor, ničiaci života kvet!
Holá púšť bez nádeje — pokoja, —
Je pustý hrob mladistvých mojich liet! —

Je peklo múk, — bezdná priepasť boja —
Je bez blaha zaviazaný mi svet; — —
Čaša plná horkého nápoja, —
K vlastnej zhube ženúci sa môj let! —

Ach znám to, — a predsa ľúbim vrele!
Drahá v každom len teba zriem hnutí, —
Za tebou len srdce zmierni v tele!

A čím viac nás krutý osud lúči,
Tým ono viac len k tebe ma núti, — —
Nútiť bude — až sa i domučí! —

Na troskách lásky.

Ój v blahých snoch ťažko vytúžený
Ráju môj, — čo zvädlo tvoje líce? — —
Ach, kde lesk tvoj, — čo jak žiar dennice
Budil nádej, že noc deň vymení?! — —

Ój búrne sa more života pení! — — —
Na chladné zas padla rosa líce! —
Ach krásnych snov — túžob na tisíce
Hneď v zpusťu síz zúfalstva sa mení!

Myšlienok roj temných v hrud sa valí,
Bôlny mi žiaľ zhubne búri v duši, —
Ach a v srdci nemá bolast páli. — —

Tajná niekam ma len túžba tiahne,
Lež srdce vždy znovu zplače, — tuší —
Že cieľ svoj — ach nikdy nedosiahne! —

Cyryll Gallay.

Jozef Ignác Kraszewski.

(Vyobrazenie na strane 313.)

Medzi najslavnejších a najplodnejších spi-
sovateľov tohto veku patrí zajiste svetochýrny
poľský romanopisec Kraszewski.

Jozef Ignác Kraszewski narodil sa roku
1812 vo Varšave. V rokoch 1825—1827 štu-
doval v Belej v Podlesí, ďalej v Lublíne a
universitu navštevoval vo Vilne. Roku 1834

odobral sa na Volyň, kde pripravoval sa k li-
terárnym prácam. Avšak už medzi tým vydal
niektoré spisy, ktoré hneď zpočiatku pre-
slávily mladého spisovateľa.

Kraszewski vyniká predtým všetkým v ro-
máne. Ďaleko by nás viedlo, keby sme chceli
jeho ohromnú činnosť na tomto poli i len

povrchne nastíniť. Ale Kraszewski veľký je i na poli spisby vedeckej. Podotykame len, že napísal slovník poľsko-rusko-francúzsky a r. 1837 porovnávaciú mluvnicu všetkých jazykov slovanských a mnohé historické spisy.

Keď uvážime, čo Kraszewski dosiaľ napísal a vydal, nezdá sa byť ani viere podobným, žeby to jeden človek vykonať mohol. Samostatných diel vydal vyšie 200, a keby sa všetky jeho práce sobraly, dalo by to vyšie 600 sväzkov!

Kraszewski uznaný je v plnej miere nielen doma, ale i za hranicou; jeho práce prekladajú sa do všetkých jazykov európejských.

Kraszewski slávil teraz jubileum svojej pädesiatročnej spisovateľskej činnosti a k tej slavnosti pripojil sa nielen národ poľský, ale aj celé Slovanstvo, lebo on je jeho chlúbou, jeho ozdobou. „Ako po sto rokoch velebíť bude pútnik onu ruku, čo zasadila vedľa cesty košatý strom, tak i ľudstvo vždy bude si spomínať mužov, ktorí strom myšlienok opatrovali, pestovali a zošlachtenovali a Kraszewski bude medzi nimi!“

A čo ešte môže čakať Slovanstvo od Kraszewského! Bôh ho živ na mnohé a blahé letá! —

Drobnosti.

Nové dedičstvo „Matice Slovenskej.“ Dňa 16. t. m. publikovaný bol v Turč Sv. Martine pred okresným súdom testament istého Jána Martinka (dto 15. marca 1874), ktorý poručil „Matici Slovenskej“ celý svoj pohutelný i nepohutelný majetok v summe 100.000 zl. — „Kto bol Ján Martinka?“ pýtajú sa „Národné Noviny.“ „Kto bol tento šľachtetný a obetivosťou dosiaľ nedostihnutý syn slovenského národa? Počujeme len, že zomrel, ale kto bol, čo bol a kedy zomrel, o tom nemáme žiadnej istoty. Dúfame a očakávame, že najdu sa rodolubí našinci, čo podajú nám bližší vyvod, aby pamiatka tohto nepoznaného, dakde v úkryte živšieho a teraz po prvý raz už po jeho smrti drahému národu predstaveného veľikého Slovena dôstojne zvečnená a nám i potomstvu ako vzor rodolásky zachovaná bola. — A čo je s tým dedičstvom? Ani o tom nemáme ešte bližších zpráw. Dozvedáme sa však, že ministerský matičný komissár pán August Velits porobil už potrebné kroky a my istotne nezameškáme záležitosť túto bedlive stopovať.“

Morena. Dňa 30. t. m. zomrel v Strečne tamejší katol. farár Štefan Tvrдый, rodolub horlivý a zakladateľ b. slovenských vzdelávacích ústavov. Pokoj prachu jeho! — Matija Mesič, jeden z najvýznamnejších učencov a historikov horvatských, bývalý prvý rector magnificus university záhrebskej, pred-

seda Matice horvatskej, snemový vyslanec, čestný kanonik záhrebskej kapitule atď. zomrel v noci z 5. na 6. t. m. v 52. roku svojho účinného života. Večná mu pamäť!

Oslava 500-ročnej pamiatky Karla IV., nemeckého cisára a českého kráľa, vydržovala sa v celých Čechách dňa 30. novembra. Karol IV. narodil sa 14. mája 1316 v Prahe, jako syn českého kráľa Jána Luxemburského a Elišky, dcéry Václava II. Přemyslovca. Ačpráve bol v Paríži vychovaný, predsa keď sa z cudziny navrátil všetky svoje vlohly použil na zvelebenie kráľovstva českého a jeho stredišťa Prahy. On pozdvihnúc Prahu na prvé mesto po Paríži, spravil ju stredišťom vedy založením prvej university (r. 1348), z ktorej celé Nemecko čerpalo vzdelanie. Mesto Prahu rozšíril velebnými a umelecky vysokostojacími stavbami (chrám sv. Víta a Karla, veľkolepý most cez Vltavu), tak že z nej spravil stredišťe nielen Čiech, ale aj celého Nemecka. Korunné statky, založené od jeho lahtikárskeho otca Jána zase vymenil; Sliezsko, Lužicu a Moravu privtelil pevne ku korune českej a k tomu ešte i dolnú Lužicu získal. Čas jeho panovania bol spolu aj najskvelejšou dobou českých zemí; nie teda div, že sa synovia týchto zemí vďačne rozpomätajú na „otca vlasti,“ kráľa Karola IV. Večná mu pamäť!

Literatúra a umenie.

Pozvanie k predplateniu na „Slovenský Letopis,“ pre históriu, topografiu, archaeologiu a ethnografiu. Ročník III.

Že minuloročný oddych bol mi k značnému prospěchu v historických študiach, presvedčí sa každý et. čitateľ budúcich význam-

ných článkov, menovite „záhadných dejepisných otázok,“ ktorých základné rozlúštenie podávať budem k objasneniu našej historie. Ponevác ale vydávanie „Slovenského Letopisu“ spojené je nielen s veľkou prácou, lež i so značnými výdavkami, uctive prosím priateľov dejepisu a dejepisného práva, aby ma v tomto podujatí nielen hmotne, lež i mravne podporovať ráčili.

Vychádzať bude „Slovenský Letopis“ opäť v Skalici (Szakolca, Nyitra megye) štvrtročne v 5—6 archových sošitoch. Celoročná cena bude 3 zl., pre chudobných učiteľov a žiakov 2 zl.

Noví ct. predplatelia môžu u mňa dostať I a II. ročník „Slovenského Letopisu“ v cene zníženej a síce každý ročník po 2 zl.

V Skalici, 6. dec. 1878.

Franko V. Sasinec,
redaktor a vydavateľ „S. L.“

Poznamenanie: Kto zná, s jak napnutými silami pracujú ku pr. Maďari na poli historie a jakú váhu má toto účinkovanie nielen na poli vedy lež i na poli historického práva, ten istotne všemožne bude sa usilovať, aby „Slovenský Letopis“ pri hmotnej a mravnej podpore plniť mohol svoju ďaleko siahajúcu úlohu k blahu zaznaného národa nášho slovenského. — Red.

„**Hájček.**“ (Knižočka pre malé deti.) Spisu tohto pokračovať majúceho vyšla prvá trihárková knižočka s umele vyvedeným, Kriváň a baviace sa deti predstavujúcim obrázkom na obálke, s obsahom: Štepnička ctností detinských v súvislých, celok tvoriacich veršových kúskoch, aj na rečňovanky upotrebit sa dajúcej. Cena 16 kr. Hlavní sklad: „Knihtlač. účasť. spolok“ v T. Sv. Martine a u dolupodpísaného pôvodcu. Ďalej k dostaniu sú u pp.: Emila Göllner, kupeca v Brezne; Eug. Krémery, knihkupeca v B. Bystrici; Karola Bruck, kupeca v Dol. Kubíne; Max Löw, knihk. v Lipt. Sv. Mikuláši; Em. Manica, knihára v Tisovci.

V Brezne, 19. dec. 1878.

A. P. Záturecký,
učiteľ.

Nové veľké dilo pôvodní počne vydávaní nakladateľ J. Otto v Praze a síce **Dějiny všeobecné**, redakci slovného pana Dr. Jos. Emlera, archiváře kr. hl. města Prahy. Jakožto oddíl prvý vycházeti budou nyní „Dějiny středověké“ od prof. Fr. Sembery. Dějiny středověké rozděleny jsou ve čtyři objemné svazky a síce bude obsahovati svazek prvý: Dobu od konce století pátého až po Karla Velikého. Svazek druhý: Od Karla Velikého až do začátku

válek krížáckých. Svazek třetí: Doba válek krížáckých. Svazek čtvrtý: Od válek krížáckých až do konce století patnáctého. — Svazek první je již v tisku. Dějiny všeobecné vycházeti budou v sešitech ve lhůtách volných, pokud možno, rychle za sebou. Cena sešitu ustanovena na 60 kr. — Dějiny všeobecné v rozměru takovém v literatuře české dosud nemáme, vítáme tudíž záslužný podnik ten a jsme přesvědčeni, že nebude vzdělance u nás, který by důležité dílo toto neodbíral. Přihlášky k odbírání přijímá již nyní knihkupectví J. Otty v Praze na Václavském náměstí č. 14, jakož i všichni knihkupeci v Čechách i na Moravě.

Laciná knihovna národní. **Seria II.: Tajemný ostrov.** Román od Julia Verne. Z franc. přeložil Fr. Brábek. Vychodí v Prahe v knihkupectve Jána Ottu. Cena soš. 30 kr.

Pražský hospodářský kalendář na rok 1879. Redaktor Josef Dumek, red. „Praž. Hosp. Novin.“ Vydavateľ J. Otto v Praze (Václavské náměstí č. 14). 49, str. 90. Cena 50 kr.

Kráľ svého lidu. Truchlohra v pěti dějstvích. Napsal František Zákrejs. V Praze. Nákladem spisovateľovým. V komisi kněhkupectví I. L. Kober. 1879. Str. 108. Cena 80 kr. Na každých pět výtiskov šiesty nádvkom. — Začiatok tejto truchlohry, ktorú pôvodca Moravanom a Slovákou venuje, vyšiel v poslednej „Nitre“ pod názvom „Rozvadení bratří.“ Odporučame ju čo najsnážnejšie nášmu ct. obecnstvu.

„**Dalibor.**“ časopis hudebný, vydáva od nového roku podnikavý knihkupec Fr. A. Urbánek v Prahe. Redakciu bude mať známy hudebný spisovateľ V. J. Novotný. „Dalibor“ bude vychodit 1., 10. a 20. každého mesiaca. Predplatné obnáša na celý rok 4 zl. 40 kr., na pol roka 2 zl. 20 kr., na štvrt roka 1 zl. 10 kr. Ako prémie bude dávať rozličné skladby prvých českoslovanských hudebných majstrov.

„**Květy**“ bude sa volat nový český časopis v Prahe pre zábavu a poučení s časovými rozhľadmi. „Květy“ budú vychodit v mesačných sošitoch o 8 tlač. hárkoch lexik. formátu. Predplatné obnáša 2 zl. 50 kr. na štvrt roka. Redaktori sú: Svatopluk Čech a dr. S. Heller.

„**Osvěta.**“ Tohto znamenitého mesačníku pre rozhľad v umení, vede a politike vychodí už ročník IX. Redaktor Václav Vlček. Predpláca sa v Prahe (Ostrovni ul. č. 6. n.) 1 zl. 65 kr. na štvrt roka, 3 zl. 30 kr. na pol roka. „Osvěta“ vychodí v mesačných 6-hárkových sošitoch.

Príhlas k vct. obecnstvu!

S týmto 12. čísom zakončený je IX. ročník, jediného zábavno-poučného slovenského časopisu: „**Orol**.“

Ako vct. obecnstvu známo, nie v najpriaznivejšom čase nútení súrnou potrebou a naliehaním popredných našich mužov, podujali sme zaseknuté a za dlhšiu dobu už zastavené vydávanie „Orla“ do riadnej kolaje uviesť, v nádeji na výdatnú pomoc a podporu priateľov slovenského života. Každý veríme uzná, že prichodilo nám s veľkými ťažkosťami zápasit, kým sme zameškané čísla vystanovili, a ďalšie riadne vychodenie jeho pojistili a zabezpečili.

Čo v našej moci bolo, to i potom, keď nás účinný spoluredaktor p. S. J. Zachej opustil, vynaložili sme, aby „Orol“ i vystrojením, i obsahom svojím zodpovedal úlohe svojej, a dôstojne zastal si do radu podobných časopisov. Nešetřili sme ani práce, ale ani značných výdavkov v tomto ohlade. Či — a nakoľko podarilo sa nám získať si blahosklonnosť vct. obecnstva, to neznáme, ale pozývajú k laskavému obnoveniu predplatkov na X. ročník „Orla,“ zavďakujeme vhodnú príležitosť k vysloveniu výroku nad účinkovaním naším.

Nesľubovali sme ani predtým, nesľubujeme ani teraz mnoho, a vonkoncom ničoho, čo by sme nemohli, alebo asnaď nechceli zadržať a vyplniť.

Ale nakoľko stačia skromné sily naše, tie chceme venovať rozkvetu tohto nám zvláštne prítomne prepotrebného časopisu, keď prichodí nám sústredňovať národné sily na literárnom poli, na ktorom Bôh dá s priaznivým výsledkom bude nám možno pracovať v prospech svätej veci slovenského národa.

Naše srdečné a úprimné vdaky vyslovujeme všetkým výtvormi svojho ducha podporavším nás národným delníkom, prosiac ich, aby i na potom nezabúdali na „Orla,“ nie menej, aby i tí, ktorým dosiaľ nemilo Bohu a na škodu národa hrdzavely spôsobilné perá, vzali sa do práce a potešili i nás, i naše obecnstvo príspevkami svojimi.

Spolu oznamujeme, že **X. ročník „Orla,“** vychodiť bude mesačne v najmieň **4. hárkoch** dosavadnej veľkosti, a že ho **len tým posielat budeme, ktorí buďto doposlaním predplatku,** a o toto snažne prosíme všetkých, alebo **aspoň zvláštnym prihlásením sa za odberateľov, žiadať budú jeho ďalšie doposielanie,** lebo trpká zkušenosť poučila nás, že mnohý rád a ochotne prijíma zasielané čísla, ale žiadosť aby i on odoslal predplatnú cenu vybavuje tým, že „však on nežiadal čísla Orla.“

Prosíme tedy úctive všetkých tých vct. odberateľov, ktorí navykli i bez prihlásenia sa prijímať „Orla,“ aby na teraz odpustili nám, keď od tohto obyčaja odstúpiť nútení sme.

Predplatná cena je: na štvrt roka 1 zl. 5 kr. na pol roka: 2 zl. 10 kr. na celý rok 4 zl. r. č., pri platení len s koncom roku: 4 zl. 25 kr.

Súčasne prosíme úctive a súrne všetkých, ktorí dosiaľ dlhujú za IX. ročník, aby úcty svoje čo najskôr vyrovnat ráčili.

S niekoľko úplnými výtiskami IX. ročníka za predplatnú cenu môžeme slúžiť.

Porúčajúc „Orla“ blahosklonnosti vct. obecnstva ostávame.

V Turč. Sv. Martine, 19. dec. 1878.

Redakcia a vydavateľstvo „ORLA.“

Predpláca sa u redakcie a administracie v Turč. Sv. Martine:

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledného každého mesiaca na štvorke.

Tlačou knihtačiarkeho účastinárskeho spolku v Turč. Sv. Martine.